КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

(С В Е Т)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган

Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУЬЛЛ 1923 ШЕРА ДЕНА   144 (4436).   ШИНАРДИ, 1 декабрь 1970 шу   Мах 2 кап.

АРМЕНЕ КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГА, АРМЯНСКИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМАГА, АРМЯНСКИ ССР МИНИСТРИЙ СОВЕТАГА

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дела ди — Армянски Советски Социалистически Республикех Армене Коммунистически партин хьаь 50 шу дизар чIоагIа дакъала дуьй Армене болхлошка, колхозхошка, интеллигенцига, беррига къахьегамхошка, цар деналерча авангардага — коммунисташка.

Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революци бохьан долам боккъонца йола социальни къамаьн кортамукъале кхачьай эрмалой халкъага. Классови мостагIийшцен ялча мехкий гIаьрахошцен лоаттабеча лирача къовсаме, Армене къахьегамхоша, эрсийн вай мехкарча къаьча нехарашца долчен халкъашца къаллинарах тоьт гIортолга а еш, Советски Iаьдал оттадьъд.

Хала тIехьале юхейисар Советски Армени. Бетта а тIехьайнха хинна экономика геттара тишъяьнр дашнаний дакъьзача политика. Цу хадача хана В. И. Ленин керте латтача РСФСР правительства массе оагIорахьара новкъостал дир армянски халкъа, социализм хьалъе толамс дIайолалла республикага йиш а хулийтам.

Советски дахкъий вемараша болча барт тайнача дезале лоаццача хана чIоагIгIа дегIаена промышленность хьаьй армянски халкъо, юрта боахаме социалистически организоваш вай. Республикехь сиха теппаегIа дегIаух энергетика, машиностроени, хими, радиоэлектроника, приборостроени, кийн промышленность, хьалха боахана кхиддола доакъош. Советски Iаьдал латтача шерашка 100-за лакхбеннаб промышлени производства боарам, дукха а дукхагIа йоах юртбоахама продукташ, тIа-тIа дукхагIа лакхлу къахьегамхой материальни хьал-торо. ЦIакха ца хиннача тайпара товенний социалистически культура, шерра дегIаденад Iилма, образовани, уйахцIено лораяр. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема шерашка Армене къонгашен мехкарашен дерригача советски халкъаца цхьана доккха дакъа лаьцад немецко-фашистски гIаьрахой эша а бахь хотало йоаккхача, къонахчал долаш лийтаб социалистически Даьхен паргIатон лоIами бахьан долаш. Советски общественни пачхьалкхени строй, ленински къамий политика толар къаьста хьахьокхаш дола масал да Армянски ССР-а карагIдаьнна хIамаш.

Армене къахьегамхой толамаш айхха дувзаденна да болхлошта, колхозхошта, интеллигенцина коммунистически кхетам балара, боахами культурен дегIакхулара декхараш кхоачашде уж парматIбахара боахха болх беш йолча республика Коммунистически парте гIулакхашца.

Армянски Советски Социалистически Республика Армене Компартен 50 шу дизар боагIадоаккх евач хана, дерригa советски халкъ кердача къахьегама толамашца Советски Союза Коммунистически парте XXIV съезда накъьадаха кийчлуш долча хана. Ленински къахьегама вахта дIахо а хьош, республика къахьегамхоша съездал хьалхарча социалистически яхье тIагIертта къовсам лоаттабу общественни производства эффективность лакхъяр, Iилма-технически прогресс сихъяр, промы[illegible] юрта боахаин, Iилма а культура а дегIакхулар духьа.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, ССР Союза Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дела совсIет — Октябрьски революце орден — дегтIера дакъала дуьц Армянски ССР болхлой, колхозхой, интеллигенце, дIакхайкаду республика къахьегамхоша Армене Коммунистически парте кулгалца вай мехкарча дерригача халкъашца цхьана коммунизм хьалъеча керда толамаш доахаргйолтах шоаш дог тийша хилар.

Даькъала хийла Армянски Советски Социалистически Республика!

Даькъала хийла Армене Коммунистически парте — КПСС деналера отряд!

Даькъала хийла вай сийлахь-йоккхача Даьхен халкъий доккхаргдоаца вежарий доттагIал!

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парте — дерригa вай толамаш йоахийта вIаштIехьдоахар а цунна дегаш урувттадер а!

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ   СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ   СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

АРМЯНСКИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ОКТЯБРЬСКИ РЕВОЛЮЦЕ ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Революционни боламе, Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котъяккхари дувен тIа эггара хьалхара дукххача къамий социалистически пачхьалкхе—Советски Социалистически Республикий Союз чIоагIъяри духьа лоаттабеча къовсаме Армянски ССР къахьегамхошта доккхий хIамаш карагIдувларах, вай Даьхен мостагIашца лоаттадаьча тIемашка турпалал гойтарах, коммунизм хьалъеча толамаш дахарах **Октябрьски революце орден лойла Армянски Советски Социалистически Республикана.**

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель **Н. ПОДГОРНЫЙ.**
СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь **М. ГЕОРГАДЗЕ.**

Москва, Кремль. 1970 ш. 27 ноябрь.

ШУН ДЕКХАР, ГIИШЛОШЪЕРАШ

Чаккхдоалаш латт 1970 шу. Массанахьа а санна шерра ялржай вай республика гIишлошъерашта юкъе пятилетка хьаьал хьалха кхоачашъяра в КПСС XXIV съезда толамца накъалдахара а йоалена социалистически яхь. Эзараш бола гIишлошъераш къахьегама вахте а этта коммунизма материально-технически база хьеча керда толамаш доахаш ба.

Итт бетта итогица хьахьокх республика гIишлошъераща ленински юбилейни шера дикка толамаш дахха хилар. Подрядни балхий юкъарча боарамга диллача 105 процент кхоачашъьнй цар план, оахх хьалхарча итт беттаца нийсдича 23 процент дукхагIа да уах шера цу юкъе дав гIишлон-монтажни балхаш. Къьстта дика къахьег «Чечингсельстройтреста» коллектива. Цо ноябрь бетта кхоачашъьнй шера плая, хьаьал дикка хьалха кхоачашдьед цо юбилейни шере тIайша социалистически декхараш а.

Пачхьалкхен планаш кхоачашъеча дикка ка йоалаш къахьег «Чечингушвод» управлене, «Грознефтехнистрой» треста, Нохч-ГIалгIайн гIишлошъеча управлене, «Чечингколхозстрой» объединение коллективаша. «Кавсантехмонтаж» ПМК субподрядни организацеша, кхычар. Цу гIишлошъеча организацешка дика вIаштIехьбаькхаб къахьегам, хьалха латта технологи юкъейоалаю, кхою материалаши электроэнергии, бизза пайда эц машенех механизмех, балха ханех. Цудухьа цар вIаштIехьдоал шоаш хьалъеш йола объекташ ханнахьа эксплуатаце дIаяла.

ХIаьта а карагIдинмарех кхоачам бал Iе йиш йолаш дац гIулакхаш. КIезига дац вай гIишлош хьалъеча эсала гIулакхаш. Дукха за йоашаш хиннача КПСС обкома бюрос белгадальккхача тайпара, капиталовложенеш пайда эцара план 90 процент мара кхоачашъьяц, цу дахьъе гIишлон-монтажни балхий плен 94 процент а еш. Къьстта во латт гIулакхаш моттигашкерча Советийн юрта боахамел объекташ хьалъеча. Хьал па деш анеал планах хIанзалехьа дав даьнна хала дезаш дола 32 эзар квадратни метр лоархIам бола яаха чубаха цIенош.

Эсала пайда эц культурно-бытовой объектех деша лаха хе йолча берий учреждененц хьалъяра хьахийцача ахчах Во дал лоархIамара промышлени объекташ хьалъяра балхех. Масала, Грозненски нефтемаслозавода объекташ хьалъяра хьахийцача капиталовложеней 50 процентех мара пайда нийцабац. Иштта во латт цементни завод, Вознесенски Грозненски газ чакхйоаккха заводаш хьалъяра хьалийнача ахчах пайда эцара гIулакхаш а.

Болх цу тайпара латтар бахьан долаш республика халкъа боахамга дIа ца кхоачаш йисай 24 миллион сома махьке керттера фондаш, нь хлапза йолча гIишлой боарам 61 миллионага кхоачаш лакхбенкхаб.

Цу тайпара гIулакхаш нийсденнад цхьаццайолча гIишлошъеча организацей култалхошен заказчикашен болх эсала йар бахьан долаш. Дукккхебараша шоашка долал де дIасипача участкашка латтача хьалех бола шоай бехитокхам хлетабац, болх оперативно бац, капитальни гIишлош хьалъяреи объекташ эксплуатаце дIаяларен плаш кхоачашъелга IалашIен. Цудухьа дIабахача итт бетта шоай заданеех лоархIа ца еш йисар 22 гIишлон-монтажни организаци, цар пайда ца эцаш йиса капитальни вложенеш 6 млн. сом гаргга а. Шоай планех лоархIа ца еча гIишлон-монтажни организацешта юкъе я «Трансмаш» завод, МалгIабекера маьлха завод, Горагорски котельни хьалъяра балхаш эсала ду ПМК-105, Старо-юртара коа тIарча оалхазарий фабрика хьалъяь це йоаккхаш дела «Чечингсельстрой» треста чуйоагIа ПМК-101.

Цхьаццайолча гIишлошъеча организацешка лоха а дисциплине, къахьегам лерттIа вIаштIехьбаькхабац, балха ха дукха йоаш, эсала пайда эц транспортах, гIишлошъеча машинехи механизмехи. Балхаш во деш, дерригa балхаш хьа а далалехьа объекташ дIателаш моттигаш нийсалу.

КПСС обкома бюрос хьадийхад гIишлошъеча организацей култалхошкаре уж кхоачамбоацараш сиха дIадоахилга, къахьегама керда прогрессивни методаши хьалха латта технологи юкъейоалаяр, производство лерттIа вIаштIехьяьккхар. Шерра юкъе йоалае еза гIишлошъеча малая механизаци къахьегамах аккордно-премиальни мах толлех.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша хьакъалца пайда эце беза съезда хьалхарча социалистически яхье кхоллаьна торонех, шерагIа хIайоазийта еза новаторий опыт, чIоагIбе беза дисциплина техкаершара къовсам.

ГIишлошъеча организаций болхлой материальни торо лакхаях бола КПСС ЦК-я СССР Министрий Советен сацам арабьнначул тIехьагIа, дикка толамаш гIишлошъерий вахара хьал. Цуьнц дувзаденца чIоагIа тергам тIебахийта беза хIанз къахьегамi оасарле дахкъара. Диталийта йиш ц къахьегама оасарле алапен сихагIа дегIа ухлара социалистически экономика закон хилар.

Цхьайолча гIишлошъеча организацеша тасса дахаьу гIишлош йиллача хана хьалъь яхара гIулакх. Из бахьан долаш сов ахчаш дIадахийта дезаш хул, гIишлошка дIабода мах сметах лакъхIачул лакалу. Цудухьа чIоагIа тергам тIебахийта беза гIишлош йиллача хенашка нь яхара а царга дIадохар лохдара а. Массанахьа шерра боаржабе беза хIанзлйхом. Бера тIехьара къовсам, лорве еза материалаши оборудованеи. ДIадеха гIишлошъю организаци материально IалашъеЧара кхоачамбоацараш.

ГIишлошъеча организацой гIуллакхаш толлара кIазига лоархIам болаш дац партийни организацешв шоаш гIишлошъерашта юкъе бу политически а организаторски а болх тоабар. Шоай керттера декхар лархIа ала цар гIишлошъераш капитальни гIишлошъеро план кхоачашъяра сирпагIбахар, коммунистий авангардни лоархIам лакхбар, план кхоачашъярах бола култалхой бахктохкам айбар. Шерра йоаржае еза КПСС XXIV съезда сийленца накъвадахара йолаеша социалистически яхь.

Пятилетка тIехьара шу чакхдоалаш латт. ХIара денах, сахьатах бокъонца пайда мар, гIишлошъечара кхоачамбоацараш дIадахар, тIайна социалистически декхараш кхоачашдар из да хIанз Нохч-ГIалгIайчен гIишлошъераша эттара хьалхе де дезар.

ТАСС-а хоам

ДАЬТТАНЦА БУВЗАМ ЛОАТТАБУ «ЛУНОХОДО-1»

КъахьагIа хоам бал хиннача тайпара, «Луноход-1» яха советски автоматически аппарат йолча районе Бетта тIарча бийса ха дIадоладеннай 1970 шера 24 ноябре, хIаьта из 8 декабре кхочадиз дIасийсойлаш а к. Цу юкъагIа цхьан метте оьлетташ йолаш латт це дела аппарат.

Луноход-а балха программага хьежжа Бетта тIе бийса йолча юкъагIа радиобувзама сеансаш ю автоматически аппаратана телеметрически информаци хьалар дукха.

27 ноябре хиннача вогIае сеансе луноход-а тIарче параметраш цуа системашкаоча хьалеи хьакъехьа хинкеш хьийнаб. Луноход-а прибораш отсекера газа давлени ртутни столбика 755 миллиметр а, температура — Цельсе 15 градус йоахал. Луноход-а конструкционе дохьоча доакъой — чархий, антеннаш — температура Цельсе 90 градус шелалгаре 125 градус шелалга кхоачаш я.

Бетта тIехеь тIа Бетта лазерни локоци ява отражателе бола бозга Iалашдергдолча беттаварче тойнаса нийсъа отталй Луноход. Отражателе мотIар кьаийллала за хIаьта из бокъзеш а хьакхьачa телеметрически информаци завеш.

ДогIай форда районе Радуга задия къулбехьехтахьа «Луноход-1» яха це дела аппарат тIа тайпара селеноцентрически координаташ йолча точка тIа: кьалбаседен шороба 38 градуси 17 минута, малхбиевълорча гохьал 35 градус.

Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза шура-товарни ферме болх беш тайп-тайпара къомаш нах ба. Доккхий толамаш дохка цар уах юбилейни шера. Шера план 1880 тонн хиннача, 10 бетта 1533 тонн шура - кхьаьхкай ферма коллективо. ХIаьта шура йоахара план хIанзале кхоачашъяь баьннаб уж.

Доярка йолча Рыбалко Марие 10 бетта хIара Iаттегара 4000 килограмм шура кхьаьхкай шера план 3100 хиннача. Галаева Тота кхьаьхкаь 2256 килограмм, шера план 2600 хиннача.

Сурта йист лаьдехьара аьттехьа гIалагIа Галаева Тота, МТФ заведующи хIинэ Хатагов Сергей, ярсе Рыбалко Мария.

С. ХАКИЕВА сурт.

«ВЕРТИКАЛЬ-1» ЯХА ГЕОФИЗИЧЕСКИ РАКЕТА СИГАЛЪЯХИЙТАЙ

Космически аре машаца гIулакхашта тахкарен цунах пайда эцарен даьхе социалистически мехкаша цхьана гIулакхаш деледара программага хьежжа 1970 шера 28 ноябре московски ханах 8 сахьата 30 минута яьича юкъерча шоралашкоча СССР Европейски дакъа территорe тIеза 487 километр лакха сигалъяхийтай «Вертикаль-1» яха геофизически ракета.

Комплексни тохкамаш де лаьрхIа а «Вертикаль-1» яха геофизически ракета:

— Маьлхах лелхача ультрафиолетови, рентгеновски, субмиллиметрови сеодалонеш уж сеодалонаш Лаьттан атмосфере чуяраш;

гулъенна электронаши бакъахьара ионаши лакха сигала дIанийсъалара а хIаьта иштта электронни температура а.

— Метеорий дакъалгашта.

Ракета кертагахьаьа даькъе кIалхарйоаккхача контейнерахи приборий отсеках латтар.

КIалхарйоаккхача контейнера яу отталър укх тайпара Iилман аппаратура:

— Польски Халкъа Республике кийчъяь хьаяь рентгеновски камерай - обскура блоки рентгеноспектрогелиографи.

— Советски Союзе кийчъяьй хьаьяь рентгеновски спектрометраш;

— Венгерски Халкъа Республика, Советски Союзо, Чехословакски Социалистически Республика цхьана кийчъяь, метеори дакъалгашта тохкамаш де лаьрхIа йола аппаратура.

Приборий отсека чу оттаяьр: Германски Демократически Республике кийчъяьна хьаьяь йола лайман-альфа фотометри радиочастотий емкостни зонда, хIаьта иштта Болгаре Халкъа Республика, Германски Демократически Республика, Советски Союза, Чехословаки Социалистически Республика Iилмахоша цхьана сигата технически заданегIа Советски Союзе хьаьяь. Маьлха субмиллиметрови излучени Лаьттан ионосфера параметраш бисто лахохIа Iилман аппаратура а.

«Вертикаль-1» яха геофизически ракета сигалъяхийтача районе бу стамаш дахьад «АМА» яхача Германски Демократически Республике хьаьяь Лаьттан тIарча установка новкъостала 1, 0, 1, 5, 2, 0 мегагерц частоташка оалпотастIем чуяра.

Юхачийоахгахча хена 100 километр лакхача участке Iилман аппаратура чулатта кIалхарйоаккха контейнер дIа а къоастаь, парашютни система новкъосталца лаьтта iохаьна.

ГДР, ПНР, СССР, ЧССР специалисташа даьхе лаьцад «Вертикаль-1» яхача ракета тIа оттаь Iилман аппаратура вIашагIйоллачен пункта тохкамаш дечен, хIаьта иштта из сигалйохийтача а.

Хьакхьачача метеоналашта хьаьхкагIе а хьоа анализо хьехкахд, сигалъяхача хана аппаратура боанбанегIа болх баь хилар.

Цхьана эксперимент еча даькъа лоаца Iилман организацеш хьакхьачача Iилмин информациена обработка е йолаеннай.

(ТАСС).

ЭЛЕКТРИЧЕСКИЙ ЙОВХАЛЕИ ЭНЕРГИ КХОЯРА

«ГРОЗЭНЕРГО» РАЙОННИ УПРАВЛЕНЕ ТЭЦ-2 БОЛХЛОЙ КОЛЛЕКТИВА ГУЧЧАХЬАРА ПИСЬМО

Дезача денна — 1970 шера 22 декабре — белгалдоаккхаргдолча Россеи электрификаци яра пачхьалкхен плана (ГОЭЛРО) 50 шу дизара накъабаха кийчлуш ба беррига вай мохк. Из дерригача советски халкъа доккха цIей да.

Коммунистически партен Советски правительства дадаьнза йоаюо яр, болхлоша, специалисташа, Iилмахоша шоай са ца кхоадеш къахьегар бахьан долаш вай мохк хунец тIа керттерча энергетически державанех цаI а хинна хIаттаб.

Электрификаци яра ленински принципаш чакхъяхарах Советски Союзе хьаьйй из бола энергосистемаш объединенеш, цу даькъе «Грозэнерго» а чуйоагIаш йола СССР Европейски дакъа бIарчча цаI йола энергетически система.

№ 2 йолча теплоэлектроцентрала коллектив, пятилетка хьаал хьалха кхоачашъяр духьа лелаеча социалистически яхь юкъе даькъа а лоацаш, доккхий производственни толамаш хьахад. 1970 шера 10 бетта йовхален электрически энерги яккхара план тIехкхоачашъьйнй. Цоашта эшача гIулакхашта условени доагора 4213 тонни электроэнерге 6,7 млн. киловатт - сахьат электроэнерги кхоьй. Хьаеча энергета дIабола мах 300 эзар сом лохбаь.

Цхьабакъда, карагIдьннача кхачамбаь Iелга яц. Довзаш долча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тIа къаьстта уйла тIайохийт производства резерваех пайда дикагIа эцара экономе режим чIоагIьяраш. Из ше чу тара хьоа, энергетикашта а, хIаьта иштта Нохч-ГIалгIайчен еррига промышлени предприятенета а догIаш да. Еррига чухьара торонаш оарцагIъяха еза, хIамаш хьурмат деш дола вай хила деза.

ТЭЦ-2 болхлоша, специалисташа, гIулакхерча наха, ГОЭЛРО ленински плана ах бIаь шера юбилейна КПСС XXIV-гIа съезди еззе лоаш, хьалхадIа шоаш тIайна хийнача социалистически декхараша цIаькх яха а хьежа, дахьтIаз:

дIаухийташ йола йоаго хIанен электроэнергия кIезигe а цуи чотах тоьай гIулакхашка дIаяхийта 1970 шера 5000 тонн условни доагора 7 млн. киловатт-сахьат электроэнерги кхое а;

энерги лакхарга дIабода мах лохбара чотах планах совгIа кхы тIа а 100 эзар сом пайда бе;

1969 шераца нийсйича къахьегама оасарле 2,5 процент лакхъе.

Республика электроэнергетически предприятей балха тIа технико-экономически хьокхамаш лакха хуьга дукхача хьале халкъа боахама дерригача доакъоша а, эггара хьалхарча аргIашна, мехкдаьтта доахача, мехкдаьтта чакхдоахача, машинашъеча промышленностa, юртен коммунальни боахамашта а электрически йовхален энергех пайда дикагIа эцарах тийша я.

Из тоалл а деш, тха коллективо «Грозэнерго» управлене а Нохч-ГIалгIайчен промышленни предприятей а беррига энергетикаш тIахьех ГОЭЛРО ленински плана 50 шу дизараш КПСС XXIV-ча съездаш йаха бозгIача тайпара накъабахара. ШерагIа йоаржаергья вай йовхален электрически энерги яккхарга бола мах лохбараш ю кIезигагIа дIахийтараш тIехьара, гуйран-Iен дахьалахь энергетически оборудоване болх теппанегIа бара тIехьара социалистически яхь.

Хьалуала, новкъостий, тIагIертта къовсам лоаттабергба вай пачхьалкхен план тIехкхоачашъяр, электрически йовхален энерги, материалаш, йоаго хIама, средстваш кхоар духьа. Вай кхо нех яь хIама халкъа хьал-торо тоаярга, вай Даьхен иза чIоагIбарга на гIорта.

Письмена кулгаш яздиб: «Грозэнерго» ТЭЦ-2 директора Н. МАЙМЕСНУЛОВА, партбюро секретара Ю. НУРБАНОВА, профсоюза звения председателя А. НАНАРСНЕ, производства хьалха латтаршца: турбине машиниста Э. ГРАБЧАНА, дьрчий машиниста А. ЛИТВИНОВА, В. ПАКА, слесара В. ГОГОЛЕВА.

РЕЙД

ГРАФИКАГIА Е РЕМОНТ

Пятилетка тIехьарча шера Надтеречни района дукхагIйолча совхозий къахьегамхоша кхоачашйир пачхьалкхенга ялат, комсаш йоккара планаш. ХIаьта доккхий декхараш тIанийлад цар тIадоагIача шера а эзараш тоннаш ялат, комсаш, кхыйола юртбоахама культураш йохка езаш ба уж. Уж декхараш кхоачашдеча керттера дакъа лаца дезараш механизатораш ба. ХIаьта гурахьи Iайн тоаьча, кийчъяьча юртбоахама техникаx тийша хургд цар бIаьсти, аькхи, юха гурахь чакхдоахаргдола балхаш.

Дика вIаштIехьбаькхаб юртбоахама техника тоаяра болх «Верхненаурский» комсош делаеча совхозе. Района кхыча совхозашца нийсдича, юртбоахама техникэ тоаяра хьалаш дика доаццаше а. Укх шера IV кварталe планагIа тоае езаш хиннача дукхагIа йолча техникана ремонт нь баьннаб цу боахаме. Иштта, IV-ча кварталe планагIа тоае эзараш кхоь йолча пхиъ «ДТ-75» маркех йола тракторпаш тоаьй укхаза тIанзале. ХIаьта бIаьсен хьатIоттадехьа еррига цу маркех йолчарех тоае езаш хиннараш а пхи мара яцар. ХIанз планаш совгIа цу маркаех ши трактор я тоаеш. «Т-54», «Т-38» маркаех йиъ трактор яр тоае езаш укх шера. Царех йиъ мел эшар дал яьнний. Кхса шиъ тоаьъ яккхара дукха хIама эшаш. — Нхенагча декабре болх беш хургья уж. —йоах совхоза керттерча инженера нов. Янгульбаева. Укх шера планагIа тоае ца езаш хинна МТЗ-50 марках йиъ трактор а тоаьй совхозе. Тоаль ьннай укх шера IV-ча кварталe ремонт е езаш хинна еррига тIехьатосса инвентарь а.

«Надтеречный» совхоза юртбоахама техникана ремонт яра дола хьахIаш района цхьанна боахама дац. Хьалха района МРО хинна типови мастерскеш дIаеннай партна Цига я кузнечни, слесарни, аккумуляторни, кхыйола цехаш. ХIаьта сийрдача паргIатача мастерске чу массе хана йIайха хул. Болх беш я Iанарна йоагъа батареяш. Тоъаш ба техникана ремонт яра механизатораш а. Цхьабакъда совхоза ремонтникий балха тешаш хила йиш йолча тайпара лакха яц.

Юртбоахама техникана ремонт яра график мичай? — хаттар дича. — Йоахама керттерча инженера кабинете хьалтеха я, хIаьта сона график эшаш, укх кварталe тоае еза техника малагIа я хаа,— мож дедар совхоза мастерске заведующие Исаев Уалйса. Юртбоахама техникана ремонт яра график мастерской чу беррига механизаторашта бIаргагургIолча моттиге хьалтеха хила еза. Цхьабакъда района кьван боахаме из гIулакх лерттIа вIаштIехьдаькхадацар. Техникана ремонт яра график е боахама керттерча инженера кисахулар е дIалла а йоацаш нийсьлора. ХIаьта мастерской заведующещка цхьаннега йоашар тхона яц.

Тоаль техника хьаяиаш уттаеча аьтташка хьежача, йиъ гусеничний ши чаркаш йоаьи 6 трактор мара яцар тоаль. — ПланагIа IV-га кварталe тоае еза тракторашо хIанз а кхавия заба. Лаьтта ьалаш, комсаш лаьттан кIала йоххаш болх беш я. — йоах Исаев Уалйса. ХIаьта нагахь санна хIанз планагIа тоае эзараш кхачика бола беш яле, йиш яц хьегI. «Верхненаурский» совхозе санна, планагIа тIадоагIача шера тоае эзараш ремонт дакхьаьккха.

Кест-кеста запасной оатхал йоацаш, кхидола бахьан нийсдаде ремонтни болх а юкъагIбаккха безаш хуа механизатораш. Цудухьа юртбоахама машина тоаяра, къаьстта трактор, йиххачул дукхагIа ха йоаш цар. ХIаьта механизатора доагIа алаш тоальча техникаца дукхаденна да. Цудухьа цу юкъа механизатора доагIа алаш лоаддам болаш хила. Цул совгIа шелал хьатIаттача цу балдацара безам кхы а эшаш. Цудухьа юртбоахама техникана ремонт еча механизаторий балхацара материальни а моральни а безам сообаккхара хьалхе мероприятеш вIаштIехьъяха езар боахамашка. ХIаьта Надтеречни районе цу гIулакха ханнахьа терко яьнц. «Гвардейский» совхозе еррига 92 трактор я, царех 32 гусеничнин. ХIаьта графикагIа укх шера 20 трактор тоае езаш бар уж. Тоаьраш барзI мара яц, царех 4 гусеничнин. Йоахьъ еше а дика мастерскеш я совхозе, йоаш я цу чу тайп-тайпара цехаш: токарни, слесарни, сварочни, кузнечни, кхыйраш. Цхьабакъда, еррига цехаш яц мангта болх беш. Иштта, токарни цехе кхоъ станок латт, болх беш вар цхьа саг мара воацаш. Цул совгIа дукха нийслу керттера ремонт нь яьннчул тIехьагIа, республике атта корайогIаргIола оатхал йоацаш ремонт чакх ца йоалаш юртбоахама техника латтаж а. Механизаторашца хабар дуцаш гучалаьлар Астимиров Салаудина тоаь трактор кхы мел эшар дал яьнна дукха ха йоалаче духьъал сцепление муфта йоацаш ремонте латта шоллагIа бутт бола.

Дукха а Надтеречни районе юртбоахама техникана ремонт яра теттара во хьалаш дола совхозаш. Иштта, «Верхненаурский» совхозе ремонт яра шиъна трактор чуттайъа кхы дIа-хьа хьаял моттиг йоацаш миш отар да. ХIаьта «Знаменский», «Озерный», «Гвардейский» совхозашка шелал эттачул тIехьагIа болх бе йиш хилац. Йиш ян-аьогI хIаьщ. Боахамашка дика иш беннача хана, юртбоахама техника тоаяра механизаторашта лерттIа хьалаш вIаштIехьдаха. ХIаьта нийсса вIаштIехьбаькхача балхо мара айдац хьаьха къахьегама хьинар а.

«Сердало» газета районни бригада: И. ГАЙРБЕКОВ, — КПСС районни юртбоахамни отдела инструктор; С. Х. ИБРАГИМОВ, — «Знаменский» совхоза шофер; И. ХАМАТХАНОВ,—«Сердало» газета белхаш.

ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕССА НОВКЪА

КПСС ЦК декабрьски Пленума вешенешка аьнначе тайпара хаддамза сихъе эза Iилма - техническ прогресс. Iилманен техникенех кхачалдьнарех мамогга дукхаrIa пайда эцар, производство хадданза вогайоахаш тоаяр, цуьнан процессашта комплексни механизаци автоматизаци яр — Коммунистически партеш советски халкъон продукци дукхаrIa а декаrIа а арахецар духьа лоаттабеча кьовсамехь кеттера лостам.

ХIана оалангара дош продукци дукхаrIa нкххарах лаьтта ца Iеш, из хьаннкхьогa мел хIеттаrIa дIабахьийтарах а лаьтт. Бухсонаьча кхьаьнча духхьаьла дуьнчнa белгалйоал, нахад В. И. Ленина цкъа санна дукхаза а, боахама из яле а е кхы яле а йолча боахама система экономически совле, керланча общественни строя котало.

Парте политика чакх а йоахаш, Грознерча коммунисташа беаррача къахьегамхошец дукха къахьег техническа прогресса декхараш толаме кхочашдара. хIаьта цу даькъе тоъал доккхий толамаш а доах.

Мехкдаьтта чекхдоахача керда технологически процессаш производствана юкъе а ихулаш, эффективнегIа йола оборудовани болх бе йолавлайтараш цхьана къахьегам дикагIa вIашпIехье а боахаш, скважиннаш чхаьра пайна эксплуатаци яеча керда методаш юкъе а ихулаш, шоай йIаьхийча опытаи доаьол дехьарча опытахи пайда а эцаш, болхлошe, инженерно - техническ болхлоша, Iилмахоша, производства новаторашa партийна организацей кулгалца боахIлаrIeд пятилетка массе шера ханал хьалха кхоачашъяьй заданеш, октябрa тIехьаьча яд бетта кхоачашйир промышлени производства боалламаш лакхдара пхе шера план.

Цу шерашка промышленни продукце боазам 55 процент лаьбелоб, къахьегама оасаоле 42,1 процент лакхъенний. Говода къахьегамхоша къаьстта доккхий толамаш даьхад юбилейни шера, болх бец бола боахлой кхы IотIа цу хьетийташ духхьал планал совгIа 21 млн. сома мехьа хIана яц вьнна йола продукци воя а хийца, хьаьйй къахьегама оасаоле лакхъяра чотах.

Техническа прогресс дIахоьвогайоахаш тоаярa бокккха болх бу рационализаторашен изобретателашен. Аьнча кхачам ба, ших шера юкъейннхьача предложенеша хIандле а 7 млн. сома хIеттаrIa йоалаш экономически эффект ена хилар.

Хьанарерiа болча рационализаторашa 10 а кхы дукхагIа а предложеннеш тайнний, царех цхьаьвашa йоккха экономически эффект лу, производствера емела моттиrаш тоаяь. Масала, автораша ии. К. Газиеав, М. Хасиутдинова, И. Заикина хьаьй шеоа 6 эзар сом кхолеш йола дош ... (шламоуловитель).

Авторашa ии. Б. Маруха, К. Азапова, Фильчикова кийчьай Ханкертeри мехкдаьтта доаха участок телемеханика высокочастотни каналах дIахоттари способ. Це ництта 27,8 эзар сом кхоаьх.

Цу даькъе творчески гIулакхаш лелладеш хилар хьадьхаш доллa масалаш дукха довладе йиш яц. Алхха «Ставропольнефть» мехкдаьтта промысланш управлене чакхъяьхача йокххийча мероприятеша, масала, гIонавна давленн лоаттаяр духьа мезотоьйски мехкдаьтта тIодлашка лий чудахийтаро, мехкдаьтта гулдеен дустачеп групповой установкешта автоматизаци яро, чий хьаьвайта тIедешта автоматизаци яро, аэрированни коязалла гIонара пробкаш йалара кердача технологе, дукхача кхьчар цу къанагIа йолча коллективага торо хилийтай пятилетка массе шера планал совгIа мехкдаьтта тела, хIаьта из дерорига а лаьрхIача цу шерашка 330 эзар тоннаьта дIакхаьлал.

ЧIоагIа болх бу мехкдаьтта химически промышленности заводашка.

Цу предприятей коллективаша алхха ших шера планал совгIа енний 13 млн. совгIа сома мехьа мехкдаьтта - химически продукташ. Пятилетка шерашка керда бIарча комплексаш юкъейихьай кхаха парафин, цистон санна йола гIехьдика продукташ, дуккха мехкдаьтта сийнда продукташ арахецa. ДIасельни доагораш дIахо кхы а дикагIа дараш воаханара нефтемаслозаводе хьалъеш латт договорашта депарафинизаци ец йола установка, пиргача хьалъяь йоалаш латт тIехдика парафин арахецарйола Г—39/40, газбензинах дика продукци йоаххт Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводерча центральни газофракционирующий

установка.

Технически прогресса дакъе ших тIехьарча шерашка бокккха болх чакхбаьккхаб Грознески химически комбината партийни организаце, ерригача коллективо. Тоъал кьоха яле а, цхьабакьда, хIандле дика вIашпIехьаьвана, квалифицированни кадраш а йолаш йолча цу коллективо беттабетта шерра-шерa оасарле лакха йолаш болх бу, хIаьта цкъаха яла а йоагIаш классни моттиrаш тел пуьна социалистически ихье. ХIаьта цо бериате болд бара керттерча хьалех наI да тихаза шоай лаьрхIа цхьа хIама а долаш, даим технологически процессаш тоаяра кеада вараилташ лехае, химически производство даим тогайоахаш тоаю технически уйдано.

ЛаьрхIа да валлца дукха хIамаш да машиностроене дакъе делерхIаш а. Пятилетка шерашка доккхий хувцамаш хиннад цу даькъа предприятешка керда цехаш, производстваш хьалъяра, къаснаьшта реконструкци яра, оборудовани хувцара, хьалха латтаьйи рационализаторий предложенеш юкъехаьйяра чотах. Алхха «Красный молот» заводе коллективо хьадаьд мехкдаьтта оборудоване толашагIа дола керда тайпаш — 700 атмосфер давлени йола цементировочни агрегаташ, духхьашха Iомадаьа балеталла газ чакхйоаха чоалхане блочни установкаш кийчъелга, аргона чухьа алюминева сварка елга Iомадаьд, обсадни турбашта сптрин колонни головка кийчъяь йоалаш латт, дукхха кхьдараш.

Цу гIулакха йоккха опыт Iоаьий гвансeпорта предприятешка, хIаьта по кертера декхараш кхоачашдаьа дарна доккха йоавкъостал а ду.

КПСС XXIIча съезда накъабоахача машинашкъахоша дIаза кхоачанду шоай тIайида социалистически декхараш. Масала, локомотивни депо коллективо (начальник и. В. Д. Костенко, парткома секретарь Н. И. Шепелев) Мухьаш дIакхаьхьара итт бетта план хьанд хьаьха 23 октябре кхоачашъяьй, хIаьта пхе шера план 4 шерах 9 беттах 5 дийнахьа. Итт бетта планал совгIа 209,6 эзар сома пайда бьоь пачхьалкхенна. Деаа мухьаш тIаддетта поездаш дIакхувлача машинисташа вайа яхa эзар совгIа поезд дIайигай, царна социнагIа дIабихьай 1 миллион тонн гаргга халкъа боахама мухь, цу цхьан хана хьадиад 1500 тонн гаргга боахама кхьа доалаш доргой.

Хьоакхамаш чIоагIа даккхайд Грознерча машинашкхьа станце коллективо а.

Терхалбаь хьазна мегарбоалаш ба Грознески грузовой автотранспортни предприяте (директор к. Сафронов) партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, боахама кулгалдой болх. Мухьаш хIандахьаоа планах ца лоархIаеш из предприятти хьайогIа дукха хаъ ю, геттара лоха дар цуи технико - экономически хьоакхамаш, финансова хьалаш во дар. къаьсттача режимагIа мара кеддиттоаши яцар. 1968 шера 1 апреле дениз дола дара кердача система тIа а яьнна, коллективо, чурча резерваех рационализаторий хьинарах пайда эцаш, лелаш йола керда состав вIашагIтехар, балха оасаоле йолча транспорта къьахарча тайпашта персонни йар. ВIашагIъехкар автопоездаш — 10 тонн кхухьучоa тIехьа цаIа 5 тонн кхухьачоа тIехьа шакъа прицепаш а йолаш, цул совгIа вIашагIъелла деза мухьаш — 30 — 50 тонн кхухьа 2 автопоезд. Мухьаш тIадуттача доаccaдечеа моттиrашка транспорт гозерйоаца гIулакх чакхдаьхад. Мухьаш тIадуттаеа - доассадаpa балхий цех хьаино, мел мухьаш тIадоагIавгда хоаш хилиро, хьаьст - къастача лостамашкахьа, мухьаш хьахача тайпашта транспорт хьожарах боалa пайда ларо, предприяте коммерчески служба вIашагIйоллучо мухьаш кхухьала пайдана хилийта, планоаш доаадаш наколленeш йоахойт, хIаро машина тонно - километр совъяьххай.

Цу деоалгaча гIулакхаша предприятега торо хилийтай мухьаш дIа-юха кхахьара плаь деоалгача техникo - экономически хьокхамашта кхоачашъе.

Хала да партийни организацеша лостам тeлача коллективай деоалга творчески гIулакхаш дийда вала. Дукхха воалхaе проблемаш кхоачашъяра парна доккха гоавкъостал ду вай говода Iилмахоша. Хоаш ма дарра, Iилмен техникен — хIинзарча дунеа тIа шиш система экономически ихьа лоартхIамагIара плацдармаш. Халкъа боахама тайп-тайпарча участкашка Iилмиип инженерийи уйлани керда карагIдьнарех бизагIа пайда эцарабола, вай экономика сихагIча темпагIа дегIлухргйола. КПСС XXIV съезда сийна тIайница социалистически декхарш ханал хьалха кхоачашдеpгдола гIулакх де гIерт городской партийни организаци.

А. ДАВЫДОВ,
КПСС Грознески горкома секретарь.

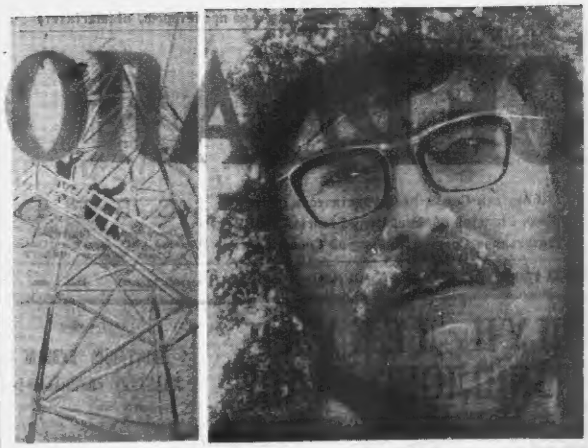

КЕМЕРОВСКИ ОБЛАСТЬ. Йоккха Каными - Кузнецки Алатау къалбаседехьара моркашка кхоачаш лакха лоамаш. Цар чевашка аьшка йоккхий промышленни заласаш йоаьх. Алхха цхьан Лавреновски участкера 150 миллион тоннаьа кхаччаеа руде корадаьд. Цуи потребитель хила тарлу Малхбузен - СибарегIен металлургически завод.

КIоарга буруй детташ доь руда. Лавреновский Заповедник участкашка геологаша чIоагIача пороДашка буруя деттаи бархI эзар метр гаргга скважиннаш яьхай. Из цифра ших шера итт эзар метрга дIекхоачае аьнна декхар тIеийна Малхбузен - СибарегIен геологически управлене Томь-Усински экспедиция Терсински парте бурувдеттарий коллективо.

Хьинорча къахьегамца накъавала геологаш хьадлаrгйоьча КПСС съезда. Бурувдеттача бригадашта юкъе социалистически ях ьаржай шера план хаьнал хьалха кхоачашъяр духьа, аьшка руда доаллa кердa моттиrаш лахар духьа.

СУРТАШ ТIА: Канима къалбаседехьарча оагIонца хьалъеттай буровой вышкаш. Лавреновски участке вIашагIйоалаш латта корта вывод (аьрдехьа). Малхбузен - СибарегIен геологически управлене ветеран Алексей Иванович Сажин (аттехьа). ГIаш а «хохкаш» а урагIен наворсеи чикхвьынаа из Горни Шоре, Кузнецки Алатау боеашна гIоаца. ХIанз Томь-Усински тохкама экспедиции Терсински парте керттера геолог ва из. Йоккхача Канима районе аьшка рудаш лохаш я хIанз А. Сажина кулгалдеш йола геологий коллектив.

А. КУЗЯРИНА суртиш.
ТАСС фотохроника.

КОММУНИСТАШ — КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

КПСС съезда кийче еш я района парторганизацеш. Берригача къахьегамхоша, къаьстта коммунисташа болх хIара денна дикагIа бу. Цар творчески хьинар кIлуш латт. МалгIабика города а районерча а къахьегамхоша КПСС городской комитета новкъосталца берриге ниа тIабахийтаб пятилетка юхьерча шера плани социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара.

Парте XXIV съездах накъабахар дукха социалистически ихь шерра йоржьаьй, «Малгобекнефть» нефте промысленни управлене къахьегамхоша. Ших шера 10 бетта планал совгIа 40,2 эзар тонн мехкдаьтта даьккхад цар. Промышленни продукцена реализаци ярa план 102 процент кхоачашъяьй. Лакхлуш йоагIа балха оасарле а.

ХIанз района промышленни предприятешка, кхашка, хьайбаш лелаоча, боахамашка къахьегаш 1380 коммунистически къахьегама ударник ва. Цар сийдола цIи лакхара къовсам лоаттабеш кхы а 1500 саг ва.

Парте пачхьалкхенeи шоашта хьалханка оттадаь декхараш чIоагIа бехктохаме лерI къахьегамхоша. Мехкдаьтта доахача промышленноста керда пайдаш тахка, кердача техникахи технологехи пайда эца — уж да цар хIана хьалханка уттаду керттера декхараш.

Духхьал ших шера итт бетта геолого - технически мероприятеш чакхъяхарах коллектива планал совгIа 130 эзар тонн мехкдаьтта даьккхад. Пятилетка планал совгIа 320 эзар тонн мехкдаьтта даьккхад. Мехкдаьтта ших пятилетка тIехьарча шера 30 процент дукхагIа даьккхад дIадахача шера даьккхачуя. Цу тIа къахьеганен производственни дисциплине чIоагIъеннай, коллектива хIара члена бехктохам лакхбеннаб.

Къахьегама коллективашта юкъе уж толамаш дахалехьа боккха организаторски массово-политически болх баьб политинформаторашa, пропагандисташa, КПСС горкома болхлоша. Промысленни кашa дика кхетаду шоаш тIедахкача тохкам бах лакха дебитни скважиннаш дукха хуг да хилар. ДукхагIа бола ниа производства интенсификаци яра, балха керда техника юкъеоара тIабахийта безам хилар.

Цу накъана мара из декхар кхоачашдулургдоаш да. Цудухьа промысла забойни юхьерча зонашка комбинированни хьисапе обработка яьй. Къаьстта теркам тIабахийтаб укхаза гидрофобни... [illegible]

Дукха хозаш КПСС заводской комитета бирос социалистически ихье аттача промышленни юртбоахачеи коллективай социалистически ихье даьхача толамий итог я. ТIехдика толамаш дахарах белгалъяьккхар Вознесенски газ чакхйоахача завода коллектив. Заводе къаьстта белгалъяьнна я № 3 йола газови цех, мехкдаьтта чакхдоаха цехаш. Вознесенски перекачивающи станци, «Грозгазстрой» № 1 йолча гIишлошъяра управлени. Хьалхара моттигаш яьхай 18 коллективо. Уж коллективаш лакха толамаш дахарах, производственни планаш социалистически декхараши кхоачашдарах, арахецача продукце мах лохбарах, балха дисциплина чIоагIъярах городской сийлен Доска тIа яьхар.

Вознесенски газ чакхйоахача заводан Малгобекски райзаготконторай КПСС городской комитетeи горисполкомeи карара кара дола Цие байрахх елар. Горкомой горисполкомой белгалъяьхай производстван дикагIа пайда ийца бригадаш. Царех а мехкдаьттeи газ йоахкача хьалхарча нефтепромысла коммунисташ мастер Торий Матрона Власовна, шолагIча промысла мастер Д. И. Бычкова корте латтараш. ХIанех йу цa къожабеш парте XXIV съезда сийна тIайица декхараш хьинаре кхоачашдеш ба района кхыча предприятий, боахамий коммунисташ а.

А. БЕТАГАЖЕВ,
КПСС МалгIабика горкома пропаганди агитаци отдела заведующи.

ШУРА ДУКХАГIА

Доаккхгара йоаххаш Iома шура дикка алсамъяьнинхай ших шера Шелажа района «Алтурминский» яхача совхоза кхоалагIча отделене шурий - товарни ферма нахкъегамхоша. Нагахь санна дIадахача шера итт бетта яьннхачунца ниййиача ших шера цу юкъа яьнхар 1266 центнер хIоо а, хIаьта пачхьалкхенна ... [illegible] 1343 центнер.

Ферма дукхача доарадоь бена Iуй хьинарах хьахнина хIана да из. Цар шоай хьайбашта лоаттаду гIулакх дика теадар бахьан долаш итт бетта хIара Iаттагара шера планагIа дикка эзачул совгIа шура ника аьттуе бьалар. Ферма лелабеча хIара Iатте цу юкъерa лахьрIаcа 1900 килограмм шура еннай, бIарчача шера ника лахьрIар 1809 килограмм йолча. ХIаьта ферма дикагIбола доаркаша Тургангиева Якитас, Хусиханова Умма, Мазаева Мерима цхьа бутт ба бутт ба шера заданеш кхоачашъяь.

Белгалвьаккха везаш дика къахьийгад бежIус Асхабов Иршон Iаьсий лелабеча Хашаев Вахаен. Шо гIулакх деча хIара Iаьсаинна дийнаьлы буьн 500 граммa дукх...[illegible] Вахае.

К. ЗУРАБОВ,
зоотехник.

Укх шера мехи агарака-зо дIа ... Дагестана столицана — Махачкаланa. Хаина оттадьча чингарий городоне цивара тхов-кIийле корайр йоахаьча а йоарр кхерам болаш йолча а здаьнешна бахкача ниха. Из чахтарий городок хIанз йолцаш я. Из лаьттача хIана хьалъеттай чухьа массе тайпара порiато а йолаш йола дукхазза вIашгIарьх здаьеш. Дина кийчъяьча квартирашка бах Iаьлаш ниво цIенолх бахьа къахьегамхой.

Р. ДИКА сурт.
ТАСС фотохроника.

ГОЭЛРО ПЛАНА 50 ШУ ДИЗАРГА

ГОЭЛРО БIАЬ ПЛАН

Октябрьски революце а яллалехьа «Лелалургдий-теш большевикашa пачхьалкхеи Iалдал»[2] яхаа брошюра тIа В. И. Ленина белгалдаьккхад, социалистически боахам ерригача пачхьалкхен юкъарча цхьан планагIа дегIаухалургболи дегIаахa безаш хилар. Цо яаддал: «Ишттa дергла из провестаявте ма котъьяьча: болхлой организаци тIахьожаг а лоаттабеш «илвн» оттаe, из тахка, централизацeна къахьегам кхобаpа средствааш лохо Iохошбергба цо экономисташ, инженераш, агрономаш, кхьабараш...»[1].

Ленина уж мугIараш яздьд Октябрьски революце хиале хьалхагIа, подполье волаш. Хьалхара дуьнен империалистически тIом, Ильича еннача характеристикагIа, «дуне деххар духьа, колонеш къоастаяри юха хьаяри духьа» халаьаш доахаш, доалеш баь тIом латтар. Цу тIемо къаьстта хьахиеххар частнокапиталистически доала анархи шиб къизачею хIалдпечеи конкуренции кьовсамна.

Iандал бе делла дукха за яллехьа, 1918 шера апреле, «Iилма-техническ балхий плана наброск» язъяьй Ленина. Цу тIа из Iилмай Академена тIадожадаьа «промышленность эргаякхарен Росси экономически айнрев плана» оттаа специалистех массехь комисси вIашагIйоллилгa. Цу плана тIа хила дезаш дар «промышленность пайданагIча тайпара дIадийсьелга», «производство дукха йоацача йоккхийча предприятешка» чутаpяра нахкъоца йоакха индустри хьаелга, «промышленностан транспортаи электрификация ярап, электричество лаьтта лелаадара юкъеяхьаран»[2] къаьстта уйла тIайохийтилга.

ХIаьта 1919 шера декабре Г. М. Кржижановскийа Центрально-промышленни района электрификаци яра торфах пайда эцара хьакъехьа беседа яьчул тIехьагIа, В. И. Ленина цуьна тIаддилад мехка электрификаци яра «план оттаелга— «...технически а йоалаш (из, баккьдар аьлча, дукхахар гIулакх да, каста дуларгдолаш а дац), политически а пачхьалкхен, вешта аьлча пролетариата лаьрхIа заданий»... тIаккха 10—20 шера еррига Росси, промышленни а лаьтта лелалдар а электрически ергъя ягъ»[3].

Сихха яздаь а кепатеха а даьлир электрификаци плавах дола брошюра, хIаьта 1920 шера феврале Г. М. Кржижановский председатель а волаш вIашагIтелляр Россена электрификаци ярa Пачхьалкхен комисси (ГОЭЛРО). План оттаяра вIашагIтеллар 200 гаргга Iилмахой инженера.

ГОЭЛРО план оттаеча эгара чIоагIа дакъе лаьцар В. И. Ленина. Цо каст-каста Кржижановскийца беседа йора, плана раздела лаьца цуьна указанеш телар, лаьрхIа уйла тIа а йохйтаеш еш кийчъяь еррига материалаш, юхе йоеа текст йийша яллалца.

Мехка электрификаци ярa план къоастам боллаш оттаяра цуи территори экономически районашта екъа йийзар. Боахама дерригa лоакъош малагIча хьал тIа за хьожаш обзори анализ а йир, уж перспективe дегIаахара цкъаьаш белгал а дир.

Районий экономически ресурсашка хьежжа керда предприятеш хьалъе а промышленноста керда лоакъош хьалъе а лерхIар.

Халкъа боахам дегIабоалабера декхараш кхоачашдеча хана цу дегIаахара керттера лостамаш белгалле дезаш дар. Керда социалистически уклад хьалъяро дIадехар производство йоккхача машенни индустре ренеаш тIа оттаелга. Духхьаз из яр социализма материально-технически база а хиипа дIоттa йийзар.

ГОЭЛРО планагIа 80—100 процент лакхъяла езаш яр промышленни производство, электростанцей низ 2,5-зза бокккагIа хулаш йир, стансикан машинаш — 67 процент, хIаьта боллой 17 процент мара дукхагIа хилаар.

ГОЭЛРО плано юкъ дIайолаьй Советий Мехка социалистически боахама перспективни къоастам боллаш планировани яра. Еррагача пачхьалкхен юкъара цаI йола халкъа боахама план хилара тарра а, мехка электрификаци ярa план хилара тарра а из оттаьд социализма хьалъяра ленински идеи къонача советски республикаца чуламца йолча дукхача принципиальни положеней дерда тIа. Хургдар мел шаьрт гуш уж указанеш хиннай хьахьокх, уж принципиальни положенеш ГОЭЛРО плана тIа йетел ерригача дIахорча пхе шера планаш тIа а хьахьекхайн кхоачашъяьа хилaро а. Цар хьахьокх мехка боахам дегIабоалабара, хьалха латтача техника ларда тIа социализмаи коммунизмаи материально - технически база хьара дакъера Советски Союза Коммунистически парте политика.

Технически прогресса хIанзарча темпашка электричества лоархIам доала хIама чулоаш ба. Цудухьа бакъахьа а нийса а я «Коммунизм хул Советски Iаьлаш цуьна берригача мехка яь электрификаци хилча» яха цIи деза Ленина формула. Коммунистически общество хьалъяра лелаеча ний дерригача гIулакхашка цу формулата а хьожаш болх бу КПСС-о, Советски Союза Коммунистически парте Программа тIа аьнад:

«Коммунистически общества экономика хьалъеча юкъмоттнгера дош а хиина дIаэтта электрификаци керттерча лоархIеме я халкъа боахама дерригa лоакъош дегIахувлача, ерригa хIанзарa технически прогресс чакхйоаккха»[4].

ГОЭЛРО план Iалмин дарда тIа оттаяьа цуи лоархIамаш нийсен хилaро Iалашдоаь белгалъяьнна ших этара лоацагIча хана — итт шера из кхоачашъелга.

Ших мутIарий автора ГОЭЛРО план оттаеча тIахила а из кхоачашъеча юкъарча доалаш дакьа лана а дийзад. 1920 шера декабре парте ЦК-ас баьна социмагIа со. эсеpйра денобилизаи а я. ВСНХ болха хьожавно. Хьоашта телача билетагIа Доккхача театре Советий Еррансоюзни VIII-ча съезде уийсеeлар со В. И Ленинеa. Г. М. Кржижановски ГОЭЛРО плана хьакъехьа яьеа доклад аша къоастайр са хьел.

Кхоачаш йоккхий тоашн дулечтаи сийна ньаиядар кердатIа йолча техникан электрификацен дарда тIа, цхьанна а сага песко хила йиш йоалаш, мехка ерригаэкономика хуьйлара теркам тIаозаш дола сурт Ленина хьогылкхача хана. Цул гIехьагIа мехкадоккхача карта хьалхашка Кржижановске ГОЭЛРО планагIа гIерган ларa программа хьакхлйибир. АрегIанарча района цуга хургiолча электростанцен цIераш йоахача хана карта тIарча цу вай юканача точкашка йIоелла электростанцеш хьахьокхаш йола цIе лампьпогаш леталора, хIаьта сийла яраш — гидравлически яраш хьахьокхача хана. Доклад чакхйоллача хана дерригa карта, мехка социалистически электрификаци котъяргхилар хьа а хьохкаш. цIерашa сийрлаадеьккхар. Цигача, театре волча хална, соалир аз: «Аз хьалъергъ тешшзме хьалъергъя электростанцеш». Баьха воллашехьа а Москохски лаккера технически училище йисте а дьккха, инженер-энергетик хилар сох.

Цу хано деза Iалаьмате бокка нахь хьабелаб Советий Мехко ГОЭЛРО планагIа лаьрхIадар беррига а лаьрхIача 1750 эзар киловатт низ болаш йола электростанцеш хьалъелга. ХIаьта 1971 шера 1 январе Советски Союза ерригача электростанцей низ 167 миллион киловатт хургба. Цуи маIен малагIа за аьлча, из да, 50 шера ГОЭЛРО бIаь хIана из аьнна йола планаш кхоачашъяр!

СССР энергетически боахам дегIаахара керттерча белгалонех цаI яр электроэнерге производствана концентраци яр. ГОЭЛРО планагIа хьалъхьа юкхьанцарча йIоахала электростанцешка уттайора доазоа дехьара нийса 10—76 эзар киловатт низ болаш йола агрегаташ. Советски заводаш тIкъаь иттагIча шерашка мара йолаялаазар 25, а хIаьта пхе тIехьагIа 50 а эзар киловатт низ болаш йола турбинаш арахеца. Цхьабакъда, 30-гIа шераш чакхдоалача хание а кийчъяь яр дуне тIа эгара хьалхара 100 эзар киловатт низ болаш йола масса кхеста турбина. ХIанз вай йIоахала электростанцеш 300, 500, 800 эзар киловатт низ болаш йолча энергетически блоканца кийчъеш я. СССР-е болх беш я 1 миллион совгIа киловатт низ болаш йола 30 электростанци, царех бархI 2,4 а кхы дукхагIа а миллион киловатт низ болаш я хIараар.

Электроснабжени еш йола енрига управлени—системаш вIашагIтесале а болха графикаш реживани оттаяр, системашта чухьа санна нитта нарна юкъе а электроэнерге передачаш кийсъар, агрегаташ е бIарча электростанцеш балха юкъера яьанча хана болх цхьан энергIа бербабар — из долла хIама Центральни диспетчерски управлене деш за.

ГОЭЛРО план яхаш я цуи принципиальни положенеш энергетике меттел, халкъа боахама кхьдола доккъош дегIаахулача а кхоачашъяpа. Машиностроени дукхагIа дегIа а кхувлаш мехка индустриализаци яр, мехка территоре тIа производство пайданагIа хуьргйолча тайпара дIанийсъяр, йоккхий предприятеш комбинаташ хьалъяр — ГОЭЛРО планаш уж еррига положенеш тахан а тIехьа вай боахам планагIа деоз лард я. Советски планировани эталона лоархIам болаш хилар ГОЭЛРО план.

Юхьанца деза халкъа боахама доакъошка санна, нитта районашкa а планоаи органий организацеи формаш кийчъе йийзар Пачхьалкхен планоаи комисси. ЧIоагIа уйла тIаелийтар планировани методологи теоретически цIенара. ДIахорa пхе шера планаш кийчъяра чакхъяхар СССР-е планировани ярa дакъе йоккха опыт хиларах толамаш дахараи йола тешал да.

Из опыт дIганийца шоай халкъа боахам социалистически планировани дарда тIа тоаме дегIаухаш хилар нитта хьалъехкача социалистически мехкашта а. ХIанз кердагIа тIа йоалаш аьнни социалистически планировани. 1971—1975 шерашнарча СССР, Болгаре, Венгре, ГДР, Польша, Румыне, Чехословаке пхе шера планашта координаци еш латт.

ХIан, массехк шу дIадахьнах «Мааар» яхача вIашагIтехача энергосистема болх бу. Советски Союзаша бIарча цхьа энергосистема а йолаш болча массехк европейски социалистически мехка къамий энергосистемаш чулоаш цо 400 эзар вольт напряжени йолча электропередачай линеща «Львовэнерго» яхача системерча Мукачево яхача подстанцега гIолла. «Мааар» яхача энергосистема низ 55 миллион киловаттага дIакхоачаргба хIара шера йоакка электроэнерги 250 миллиард киловатт-сахьат а йолаш.

Цу тайпара ерригача социалистически система масштабе а нитта электрификацегара дIайоаханий боахама планировани.

Юрий ФЛАКСЕРМАН,
СССР энергетикаи электрификаци Министерства Iилма-технически совета йIоахала электростанцей секце председатель.

[1] В. И. Ленин. ПСС, т. 34, оагI. 320.
[2] В. И. Ленин. ПСС, т. 36, оагI. 228, 231.
[3] В. И. Ленин ПСС, т. 40, оагI. 62, 63.
[4] Советски Союза Коммунистически парте Программа, Госполитиздат, 1961 ш., оагI. 69.

БІаьстенна кийчлу

Урус-Мартана районе Мичуринан цІерагІча совхоза механизаторша дукхе гІойла тракторш шоьш тоаю. Массарел хьалха ший «Беларусь» тове волавеннав Чапанов Хьамид. ХІанзле цун мел эшар дь вала воал из. Ер кттлагІа шу да Хьамида укказа болх бу. БІаьсти, Іай кхашка удобренеш дІакхуха цо, аьхки сома гаьнашта молхаш етт, ялат чуэцаш а, лаьтта оахаш а хиннав нов. Чапанов. Цо кьийга къа мах да беш дайна дац. Совхоза дирекце дикача тракториста дукха грамоташ, ахчан премеш тийнай.

СУРТА ТІА: Хь. Чапанов ший трактор товеш ва.

С. Хаиева сурт.

Хьайбаш леладерашта

Ермоловскерча элеватора комбикормаш кийчъю цех хьайбаш леладерашта готтара лоархІаме я. ХІара дийнахь боахамий хьайбашта лаьрхІа 150 тонн ялатех фураж кийчйора укказа. Цхьабакъда, дукха заявкаш ухар элеваторе комбикорм ехаш доалахарча республикай волхозашкарен совхозашкарен. Цудухьа болх шерба безаш хилар. Дукха рационализаторски предложенеш телар къахьегамхошта, къаьстта башха хІама дар продукци чулоаттаеча склада заведующенна Х. Хасанова дагадехар. Цун рационализацех транспортераш дІа а яьха лаьттара хьалъайяь массехк тонн комбикормаш чуйоала аьшка бункераш оттайир. ХІапа моллагІа а транспорт царна кІала дІаоттае мара езац. Цу бункераша торо хІилийтар 10 минута ворхІ машинин ах сахьата вагонн йотта. Ил белх кхоачашбеча тІахьожам доаттабеш цхьа саг мара вац хІанз. Цул соагІа хІарлаена 7 киловатт электрическа езаш хиина 16 электромотор мукъа баьлар. Мукъаьлар хьалха 3 эзар тонн ялат лоаттадеш хиина склад а.

ХІаьта хьалха дийнахь пхит къа цхьа рейс мара ца ею хиина республика боахамашкара шоферш, хІана делкъал тІехьагІа шин сахьат даллаца хийца шин рейс е кхоабу. Масала «Староюртовский» совхозера хьалха бархІ автомашина ухийтар комбикормаш дІакхахьара, хІаьта хІанз 4 мара яц. Уж а делкъал тІехьагІа цу балхах мукъабоал. Х. Хасанова юкъейоалаьча рационализаторски предложенех элеватора санна еррига республика боахамашта а чІоагІа пайда хилар. ХІаьта элеватора цхьан шера 18200 сом пайда баьнна цох.

Арахеца продукци лакхъярацунга дІаладар лохдара керда оборуловани оттайир цехе. Цу гІулакхо торо хулийт хІанз цхьан сменах 300—318 тонн комбикорм кийчъе. ХІаьта цех кердача техникаца Іалашъеш дІадаха ахча хийца шин шера юхаметтаоттадургда. Цецра оборудовани эргайоаккхача хана дукха къахьегар Бараева Салаудинех Тахаев Мохьмадех. Элеватора дикагІа бола мастераш ба уж.

Ерригача участкашка къахьегачар къахьегама оасарле лакхъяр бахьан волаш хІанз хІара дийнахь 318 тоннал соагІа комбикорм арахец цар. Цехе аьржача социалистически яхье хьалхле лаьцай сменин мастера Бараев Сайд-Хьасана кулгалдеча коллектива. Цу коллектива юкъе къаьстта хьинаре къахьегарца белгалбаьннаб коммунистически къахьегама ударник Битаева Биса, Хацуева Маржан, Муслиева Касира, кхыбараш. Лакха хьокхам доах сменин мастера Бараев Салаудина кулгалдеча коллектива а.

Шоай, къахьегама толамех хургйолча КПСС XXIV-ча съезда хетаду цар.

Я. ЦУЕВ.

ОАХАМ ДИКА ДУ

Еррига культураш чуйца яьлла яле а хозаш де Сунженски района XIX партсъезда цІерагІча волхоза кхашка тракторий таташ. ХІанз сихбенна зиба лаьтта аьла баккха гІерташ ба боахама механизаторш.

Дика оІаштІехьбаьннаб къахьегам коммунист Полеминцов Алексей Иванович керте латтача бригаде. ХургІолча парте XXIV съезда сийца шерра социалистически яхь йоаржаяь къахьегаш ба укказа трактористаш Шамардин Иван Александрович, Захаров Василий Иванович. Норма 3,5 гектар йолча сменагІа 5 гектар оахам ду цар. Лаьтта ншита оах хьожаш толкам бича гучадаьлар из 27 сантиметр кІоаргга оахилга. Предплужникаш доацаш цхьаькха агрегат балха ара а валийтац уахача. Дена бригаде зиба лаьтта кийчдеш ворхІ агрегат я.

И. ГУЗЕЕВ.

СЪЕЗДАГАРА СЪЕЗДАГА

ХИМИКАШТА КАРАГІДАЬННАРАШ

УКХ шера кхоалагІча квартале хьалхара моттиг а хьошаьй, СССР Министрий Совета ВЦСПС-ен карара хара тела ЦІе байрех а еннай Грозненски химически комбината коллективана. Ерригсоюзни социалистически яхье во яьккха ялхайтталагІа котало я из.

КПСС XXIV-ча съезда яха боагІача тайпара наькъалхара кьовсам а доаттабеча, комбината коллективо цІаьхха а къахьегаш котало яьккхай: укх шера план 16 ноябре кхоачашъяьй реализацеча продукце боарама. Пятилетка шерашка ший технико-экономически хьокхамаш дикка тоадаьд предприяте. Пятилетка дуь шера (1969 шу 1965 шерацца нийсдича) кертерра продукци дикка тІа хийттий: фенол—28,8 процент, спирт—18,3, полиэтилен — 48,5, синтетически дубитель — 205 процент, хІаьта комбинат бІарча хьажйича — 30,4 процент. Къахьегама овсарле 40 процент хІана еннаш аьния лакхъенний. КІезигденнад арахецача продукцега хІалодар: фенолага — 13,8, синтетически этилови спиртага — 4,8, полиэтиленага дозар — 2,7 процент.

ТІа-тІа тоалу арахецаш йола продукци. ЛакхагІча сортах да арахеца деррига фенолн ацетон. Дукхаъ а дикагІа хинад полиэтилен, шерьенкай нуй ассортимент. Фондина юха хьалур 15 процент лакхденнад.

Продукци хьаьрга дІалодар хІезигдара, цун объем дукхагІа хилийтара, продукци дикагІа хилйтара чотах пятилетка дуь шерап итт беттал планал соагІа пхи миллион сом соагІа пайда баьб предприяте. Ер шу чакхдалалехьа планал соагІа йоаккхаргья хальъа боахьма Іалавитте чІоагІа эшаш йолча продукце (фенола, ацетона, синтетически этилови спирта, полиэтилена, синтетически дубитела) миллионаш сомаш мах бола эзараш тоннаш. Экспорте кхухьит Грозненски химически комбината продукци.

Комбината коллективо массаза а хьалхийцах мехкарча хьалха латтача предприятеша дІадоладь дика гІулакхаш, хІаьта ниттта цхьа санна, дукхазо ше а хиннай къахьегама почнний инициатор. Іалма-технически прогресс сихьяра дакъе КПСС XXIII-ча съездо яь решенеш кхоачаш а еш, 1968 шера шоле шерра болам боаржабир производство эргаьникха тоаяра чотах экономически эффективность алмогта лакхъяра. ТІоаца хиина декхараш толаме кхоачашдаьд. Технико-экономически хьокхамаш лакхдела Іалашдаьд технологически процессаш эргаьккха тоаяра некъаш лахаран производства чухьара резервех хьагучахаран комбината къахьегамхой творчески дьнари инициативен айиро. Фенол ацетона доаккхача цехашка дикка болх баьб кийча продукци дукхагІен дикагІен арахецара, дІоухийта бедали реагентеши кІезигьяра. Серни кислотаца цІендара наькъаца фенолах йоахка микропримесаш кІезигьяра дьма производствени тохкамаша йиш хилийтай эгара толашагІа дола фенол арахеца. Цу производство арахеца продукци дикка хилар торо еннай фенол, ацетон, изопропилбензол экспорте кхатьийта.

Дика толамаш баьлад этилени синтетически воалоан спирти доаккхача цехаша а. Мехкарча из санна йолча кхьча предприятеша юкъе спирта синтеза реакторий балха овсарал лакхагІа а дІахийта бедали реагенташи кІезигагІа а а нига. Арахеца продукци дукхагІа хилара няйсса дикагІа а я, шерьенний дикагІа йолча нерней ассортимент.

Комбинате продукци дукхагІен дикагІен арахей, бедали материалаши кІелигагІа дІаухийт производство эргаьккха тоаяра, организационно-технически мероприятеш юкъехкахьара чотах. Алхха 1968-чи 1969-чи шерашка комбинате юкъейилхьай цаІи аки миллион сом гарита шера экономически эффект а йолаш йола бІаь соагІа йоккха организационно-технически мероприяти. Мехкарча ше санна йолча предприятеша юкъе хьалхагІа а сенна хьалхара моттиг лелаю комбинато керттерча технико-экономически хьокхамашта. Шерра яь йоаржаяьр еача юбилейна — В. И. Ленин ваь 100 шу дизара иха боагІача тайпара наькъахара. Фрунзе цІерагІча Московски фабрика бохллочуя ткачиха М. С. Иванниковай почин хьал а лаьца комбинати коллектива инициатива кхайкхаьй: юбилея деношка кхоьча бедалах продукци арахеца. Лекхараш кхоачашдаьд. Коллективо кхоьча бедаьо йиш хилийтай юбилея деношка лелнитилен хьалеш пхе дени пхе буси, синтетически этилови спирт хьадеш шин дени шин буси производствашка болх бейта. В. И. Ленин ваь 100 шу дуза да хьатІакхаьччачча комбината коллективана елар КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, ВЦСПС юбилейни Сийлахь грамота.

ХАЛКЪА боахаме производства резервех пайда дикагІа эцареи экономе режим чІоагІъярен тъакъехьарча» КПСС ЦК, СССР Министрийн Совета, ВЦСПС, ВЛКМС ЦК Письмона дузаделиа боккха организационни болх чакхбаьнкхаб комбинате. Ерригача цехашка болхлой собранеш йир письмо дуцаш. Управлене технически отдело комбината болхлой предложенеш вІашагІа а теха, царех йоккха 29 организационно-технически мероприяти вьй шера экономически эффект 730 эзар сом хила мегаш. Болхлой собраней итогашка хьежар, мероприятеш чІоагІйир партийни комитето. Технически мероприятешка лаьрхІадар фенола ацетони хьакъоастаду оборудовани схемаши, полиэтилена полимерацаи ю агрегаташ эргаьха товелга, къаьсттача маркагІа дола полиэтилен арахеца доладелга, н. кх. дІ. Мероприятешка ниттта белгалдаьд теплообменни аппаратура тоаяра балхашта механизаци елга, компрессорашта еча ремонта централизаци елга, производствана лабаторни тІахьожим доаттабара интенсификаци елга, автотранспортах пайда дикагІа эцилга. Къаьстта моттиг хеталй комбината цехашка щёмански эксперимент юкъеяхьара а цун лэрда тІа къахьегами производствои вІашттІехьйоаккхилга тоадара я.

Письмоца дузаденна производства резерваш лахара мероприятеи кхоачашъярах дола доп ший эсседаие дийцад партийни комитето, белгалдаьккхад уж толаме кхоачашъешхилар. Юхьейиньай шера 310 эзар сома экономически эффект луш йола 10 технически мероприяти. Энергоресурсаш кхоира чотах полиэтилен хадаинза дилара схема Іомаярон полиэтилен тоадарон 65,5 эзар сом кхоадаьд. ТолашагІа йолча конструкцех компрессор вІашагІйоллах 500 киловатт-сахьат электроэнерги кхояьй. Пиролиза цехора хий дела итт холодильник фегарчарца хувцарах хиина экономически эффект 57 эзар сом да.

Дукха болх баьб къахьегама овсарал лакхъергйола резерваш лахара. Цу гІулакха боккхача лоархІаме хилар щекински эксперимент юкъеяхьар. Из бахьан долаш 121 болхло мукъа а валийта 153,6 эзар сома алапе-фонд кхояьй. Тарифни ставкал соагІа 10 процентагара 25 процентага кхачаьаца ахча ІотІакхийттад 584 болхлочоа, цул соагІа производствана кулгалдара структура эргаьккха тоаяра мероприятеш чакхъяхар бахьан долаш 38 инженерно-технически болхлой гІулакхера саги мукъа а валийта, шера 42-эзар сома алапе фонд кхояьй. Ерригеш а мукъавалийтараш 150 саг ва, хІаьта алхха эксперимент юкъеяхьарах къахьегама овсарал 4,2 процент лакхъенний.

Укх шера къахьегам Іалаши дара тІа вІаштІехьбаьккхарах лаьца 80 мероприяти юкъецихьай комбината цехашка. Цар екна эффект шера 216,4 эзар сом хилар.

Комбината балха юкъе шоашкара дагІаш дола дакъа доац тха рационализаторашa. Ер шу хьадолаяелча дена юкъейихьай 500 эзар сом соагІа экономически эффект йола 600 рационализаторски предложени итт изобретени. Производствении къахьегамен дисциплина чІоагІъяра, тІадилача гІулакха хьалхара бехктокхам хетаргболаш кхетам балара беча балха чІоагІа лоархІам баьб комбината кулгалхоша. Иймь цох, шоаткъа соагІа смена ,участок, бригада а коммунистически къахьегама коллектива цІи делаеш. хІаьта коммунистически къахьегама ударника цІи лелаеш 1,5 эзар соагІа саг ва. Белгалбаьна дика къахьег ста[...]рашa К. Я. Хижина, И. И. Шевлинова, Н. [...] Антошкина; аппаратчикаш Н. Ф. Юровски, В. Ф. Парфенова боккхагІболча машинистана А. С. Ворлуцкей, А. И. Матюхина, электромонтера В. А. Серокурова, лаборанткас Л. А. Трушлякова. Комбинатерча 500 соагІча болхлочоа юбилейни медалаш ення В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна.

Толаме болх бу комбината коллективо укх юбилейни, пятилетка чакхйолача шера. Ийс бетта план кхоачашъяьй реализаци ьече продукца боарама — 103,6 процент, продукци хьаьрга дІабода мах лохбаьб — 500 эзар соагІа сом, планел соагІа пайда баьб миллион сом соагІа. Совах цу хиина хиначуш ниейсина къахьегама овсарла 12,3 процент лакхъенний.

Яхье хьалхо латт № 12 йолча цехех (начальник Ю. Н. Казюра) № 133—135 йолча цехех) начальник А. В. Романов) коммунистически къахьегама коллективаш.

БархІалагІа пятилетка ханал хьалха кхоачаш а я, кийсагІча пятилеткана керда рубежаш белгалъеш а комбината коллектив. Терхаме юкъмоттиге латт производство дІахо эргаьккха тоаяра чотах экономически эффективность лакхъелга.

Комбинате тІа-тІа шерагІа ярхаш латт КПСС XXIV-ча съезда баха боагІйча тайпара наькъахар духьа лелаю социалистическо яхь.

В. СКРЕБНЕВ,

экономически дешашта вола Грозненски химически комбината директора заместитель.

Тха коллектива гІулакхаш

КПСС XXIV-ча съезда сийле тІайиса декхараш кхоачаш а деш дика къахьег № 4 йолча Горбыткомбината коллектив укх шера. Валови продукци лоархешара пхо шера плен хакал дьалха, 20-ча ноябре кхоачашъяьй цо.

Дика лоархІейир тха коллектива укх шера итта бетта планах я. «Производства резерваех пайда эцилга тоадоси халкъа боахама экономе режим чІоагІъярен» хьакъехьарча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тІа белгалъяьха мероприятеш кхоачашъяра де лаьрхІача гІулакхех цаІ да къахьегама овсарла лакхъяр. Укх шера дІабахача итта бетта 2,5 процента лакхъенний къахьегама овсарла. планагІа 2 процента мара лакхъяла ца езаца. Из бахьан долаш дукхагІа арахецаь кхаш хиннай бахача накха эша продукци.

Продукцега дІабода мах лохбара жоддалаза кьовсам лоаттабу тха болхлоша, цу дакъе толамаш а доах. Масала промышленни материал, электроэнерги кхоаярах укх итта бетта хиина пайда 1,6 эзар сом да. ДІадахача шера хьалхарча итта беттачул дукхха дукхагІа я укх шера цу юкъа реализаци яь продукци. Укх шера дІабахача итт бетта плав 3,3 процент тІехкхачаш а еш массеха эзар сома маьха продукцена реализаци яьй.

Тха комбината коллектива кертера декхар лоархІаш ба бахача наьха хьаштаи кхоачашдар, хІаьта цу дакъе а дика ка йоал тха къахьегамхой. Итт бетта плав 102,1 процента кхоачаш а яь планагІа лаьрхІачул дикка дукхагІа кхоачашдаьд бахача наьха хьашташ.

Тха комбината коллектива дукха ба шоай декхараш сийлена кхоачаш а деш, хьалхад къахьегаш бола болхлой. Бакъда, варза юкъе а белгалбаха боагІа цхьабараш. Уж ба кога гІносаш хьаду мастер Маохиса Зайвал - Іабида Дугушхан, кога гІносашта ремонт ю мастераш Мартынов Александр Федорович, Фарашкин Исай Аронович, дукха кхыбараш.

Хьамсарча парте аргІавача XXIV-ча съезда къахьегама толамашка вакъабаьхара юбилейни шера план хаьна кьаьхха, 25 декабре кхоачаш а яь планагІа лаьрхІачул соагІа шиъ эзар сома маьха бахача наьха тІулакхаш де лархІ тха коллектив.

Ш. МУСАЕВ,

№ 4 йолча Горбыткомбината директор.

Нажай - Юрта района Гагарина цІерагІча колхоза къахьегамхоша укх шера тхьамка лакха хьункъам кхебаьб. Из культура планал дикка соагІа хьувкъар бахьан долаш хІанзаре шера план кхоачашъяьй боахамо. Паччахьалкхенга дІаденнад дикача сортах дола 110 тонн тхьамка, план 70 тонн хиипача. Из культура дІахо а бохкаш я колхоз.

Дукха ба боахаме планал шозза дукхагІа шоай участкашка тхьамка кхедаь звеной членаш. ХІаьта звеньешта юкъе лакхагІа бола хьокхам Ахмадов ИсмаІала кулгалдеча коллективо баьккхаб. Шоай 7 гектар долча кхай тІара чуйначул тІехьагІа доккхаь а кепа теха а дьаккха 9 тонн тхьамка лехкад нар. Даьхьега, Дигар дІадении баьача цаІ за дІаи кхочашъе аьттув баргба цар.

СУРТА ТІА: Ахмадов ИсмаІал тхьамках тюкаш ею ва.

С. Хаиева сурт.

ОВЛАШ ТЕДА ЗУЛАМЕРЧА ГІУЛАКХИЙ

АЧХОЙ-МАРТАНА РАЙОНА ОРЕХОВО ЯХАЧА ЮРТА ХИННАЧА СХОДЕРА

ГАЗЕТА дешараша даггбоагІа хургба дІадахача шера «Цеша йиза чоалба» яьна газета тІа кепатеха араьлпача статья тІа бийна зуламхой — Газиев Хьамади цун новкъостийи. Хьашт хаа хІанз по мел леладаь зуламе гІулакхаш кердадаха, уж ховш да массанена. Миштa карагІдаьннад цунна из деррига? Къахьегама вах Іехабе укх ламах хала долта а хоеш дийна гІулакхаш леладераша ше яхар дерглота нинъ лехаб во. Бусалба ды лелабераша далла везаьь вайта «Іаьла шейх» аьяна шейх цІа араяькхай. ХІаьта цуйх цун аьттув а баьннаб: цхьабола дІаяхача заман тІехьадиса гІулакхаш леладу, баьле вах «кердача шейхах» тийша а тийша зуламерча ваькъа тІа баьннаб. Малаш-б уж вах, фу зулам да царех даьннар?

Уж дешаш дар дукха за йоалхаш хинача Ачхой-Мартана районa Орехово яхача юрта бахача наха шоай сходе дийнараш.

— Тамаш ецай, — йоахар сходе. доклад ьыча района халкъа тІахьожама комитета председатель нов Селимхавоа вай хана Газиев Хьамад санна болча наьах тешаш бараш вайна юкъе хилар. ХІаьта а шийсбеннаб цу тайпара тІехьабиса нах. Керттерча даькъе по леладаь зуламе гІулакхаш къоабаллеш хиннараш ба уж. Из ниита деле бехктохаме ва оашташ хьаша санна чу а яйна хІана леловаье пар ва. Масала, тІехьарча хане цхьаннахьа балха а воацаш волча Амриев Аьхмада цІагІа Іаьлалах хьулалуш хиннав Ідоев Хьамад. Цу цІагІа чукхалаш хиннаб по ший тоабашара зуламхой, цига дІадилад гера а. Ший цІенах зуламхой біу а бавагІа Амриев Аьхмах «Кунта-Хьажий» аьрдах барех гІорбаьнарех цаІ ва.

Цхьабакъда, из цаІ хинаІаш Газиевах шейх ваьраш. Хьамада «бусалба вежарий» список кхы а вІашагІа я. Уж ба зуламхой тхьамадас эгара ший кхоачарагІа лоархІаш хиннараш Орехове а Бумата а баге Исмаилов ИбрахІим, Тахигов Мути, Акиев Джабраил, Юсупов Маду.

Зуламхочоа массанел тешамегІа хетар Исмаилов ИбрахІим. Наха хьалхашка шийла мискагІа юрта яхи вац аьниа хетаяургдолаш, цар къахетам бергбола кеп оттае хоьр Исмаилова, хІаьта вешта ше тайшача балхах, къизалах кер хьалбиза, оакхарий дар санна во дог волаш вар. Іарбий йоезонах ше хаьла мара ца кхеташие а пийла дикагІа Іарбий котт хоеш кхы вац кхаш Іехабеш хиннаб по нах. Дарбаш деш хиина, шейхал леладаьд, жайнаш даькхад цунах вахагара дукхха ахчаш а доахаш. Ший дезала а обществоа а цхьан дийнахь балха араваьнна пайда баь саг вац из. Цудухьа хинав из гІоргаьнача зуламхочун Газиева тешамегІа вола новкъост а. Ший тхьамада къайлакхахьарал соагІа из юртара юрта дІа-хьа волаш лоравеш хиннав Исмаилова.

Тешаме моттиг кораьй зуламхочоа Орехове вахача Гахнигов Муте цІагІа а. Наха оалача тайпара, дог а бІарга са а дейна хинад цу сана. Из а ва «Кунта-Хьажий» аьрдах. ХІаьта «Іаьла-шейх» гучаваьлча цунах этара воккхатІеола имам хийттав цунна. Дукха ха ьыккхай «шейхо» цун цІагІа. Ший толашагІа йола мебель латта хьацш цІа дІаденнаа цІен зас, дикагІа бола кхача буабеш лелаваьа. Ший вурийтта шу даьна йоІ Хамила цунна чуоттаьчул тІехьагІа дийтта шу дьяннача воІех Салмух зуламхочун новкъост ваьа. Хьамада говрага дьожаш а кхерам тІабеча цунга хоам беш а хинав из.

«Іаьла-шейхас» даьча хьехарах ший бераш школе ца ухийташ сона а дазь Газиевга дІаденнах по Іарбий дешар Іомадейта.

Шийга ниттта ладувгІарах чІоагІа мах а беш хьанна-да лоархІача Мутена соагІата говр енвай Газиева. Цхьабакъда, хІаьта а вІаьрматача дего вигивац из. СоагІат дІалуш дьянах во. — Миче ханя, хьайга аьча хилча хьалургба Іа цунах боагІа нах. ХІаьта а цкетадьдаш Муте ше кІоваьр «шейх» воацалга.

Къаьстта дукха везаш хиннав «Іаьла-шейхa» Ермоловски леспромхоза шофер, Муте юртахо, Юсупов Мади. Цунга мара эздеш хинвалаш по ший къайленаш юкъа дола письмош, цунка тІадулаш хиннад кхоза «мехкарий» лахара гІулаш, кунга гІоала хатта везачуша моаршал хоатташ хиннах по, шийна эзар къмбарашкара хьадехаш хиннад. ХІаьта из гІалат а ваьнаваш. Цун цІагІа чухьожаш тайп-тайпарча учреждений дукха йоазув даза цІена баьнкаш, наьха докумен[...] вай ваьзар тіаьшна, Іалльмате дукха, лехача кора из боагІа, аьнна хІанача кораний. Ций аьттув баьнча кІлайсар дІахьош оамал йолаш цІаьрмита саг из Юсупов. Цудухьа тамаш а яц Мадуе Газиев Хьамидец барт тар а.

ХІанз шийтІех санна Газиевех шоай дІахьокхабалар кхер уж нах. Цо леладаь гІулакхаш тхона цу хана довзацар яхаш цІенбала гІерт. Хьаьша-аз тІазпара воацаров Іаьдал белке ду цар цу гІулакха. Из а бакъдаш, халкъа кино йоах: «Хьаьша-м хьаьша ва, хоаче гера цахьан хІана йоагІа из?». Цхьабакъда, из хеттар царех цхьанне а деш хинналаи шоай цІагІа гера а волаш чуухаш хинача зуламхочуга.

Газиев Хьамидас а цунна уллув лаьттараш а лелалаьча ийрача, зуламерча гІулакхашта боагІа мах барна цхьаьа, шоай юрта общественни вахара чІоагІа Іатаьаш дола кхмдола кхочамбоалараш белгалдаьхар къамаьлаш даьраша. Юрта хІанз а кийсду общественни порядок техкараш, юрта бохабу малараш а мелаш ваха зуламаш дераш. общественни балха ханьа а цо доацаш къахьегама наьха хьакь дайа гІертараш. Кхенза боац мехкарий мазе ухийталга, бераша цо дешийталга, дукха нетий кхувлелга, урдуе доадалга уж гІулакхаш леладе гІертараша къовсам чІоагІбар дІадехаш дар сходе дах къамаьлаш.

«Лермонтовский» совхозе хьахара моттиг йоахаш хьайоагІа вай юртара отделени а юрта Совет а. —аьлар къамаьл де доэ нийача № 2 [illegible] нов. Даликова, — цхьабакъда тахан вай укказа дувцар санна, цхьаьца хетар а нйкахо сий доа вай юрте. Малаш-б зуламе гІулакхаш леладераш? Уж ба кертгерта даькъе общественни балхаца гІулакх доаца Газиев Хьамади пун новкъостийн санна бола зуламхой. Ложиха эха тІаденад вай юрта цу наха. Из къаьстта чІоагІа новкъа да цхьаькха бехк а боацаш хьамаьла къахьегаш бараша. Цудухьа эха-бехк из хеташ, юрто ший новстегІ лаьрхІа, зуламхо Іаьдалга дІавалар вай хІаране декхар хила деза. Зулам къахьега безам боацачунгара мара далац. Царна вай кьовсам чІоагІ ме бу хІезигагІа хургъя вай юрта зулам даь моттигаш а. Лаьтта аха, культураш дІае а уж чуэца а вай юртарча наха арабоала ца а тугаш араьлара них беха безаш хула со.

Зуламе гІулакхаш леладерашна цІенхаштта кьовсам лоаттабар дІанехаш дар юрта Совета председатела нов. Халиева даь къамаьл. Вай юрта, хІана везаа Газиев? Кхьйола юрт хІана лелаяц цо ший бІеха гІулакхаш леладе? ФунагІа аьлар аьни Іаьдалах ше дикагІа хьайлахьоргйола вах укказа ниейслундаь, шийна тара бараш, корабльадаь велая. Цу гІулакха вай деррига а бехке да. Воай юрта лерттІа довл де Іомадеинахаш вай. Цудухьа зуламхоштa шоай бІеха гІулакхаш чакхдахара уша хьалаш лораьах вайцига. Юртара хІара саг вовз вайна, арахьра тІаьенар наьха, по фу лелану. шашта вах хи декхаройла ца хІара юртахо. Цхьабакъда, вай из теркалдац Ялхайттарваьнна 13500 саг вах юрта. цхьабакъда, царех совхоза балха боаш дукха ба. Юхебисараш фу деш ба? Цхьанкха хІама деш а бац. Бераш из ханийташ, царна лерттІа кхетам ца гелаш дукха даь-ноаюд ба. Царех я Саиева Кейия, Казлоев Іоахъаш, Ахуев Аьхмуд, Белсиев ТІахІир, ниттa кхыбараш. Цудухьа довл доаца лелача бераш. Дукха зуламаш ду юрта общественни моттигашка. Цар дав зуламаш а къайлакхуха цхьабараша шоаштта мадарра хоние а 7 классе деша вагІача дешархочо Х. Хацнева урс Іетта хала чов вай шийна деша вагІача кІаьнка. ХІанз цу бутт боалаш латт цу хана дешa. Цхьабакъда, ца доаш ше шийна Іеттад цо яхаш советски органех лечкъеду- цар из зулам. ДІахо юрто ла нетаргдоаца гІулакхаш да уж.

Ше эІамига волча хана дас-нанас енначa оамалашка, кхетамга хьежжа кхув саг. Зуламий дард цигара хьайаогІа, — аьлар юкъерча школа директора нов. Борчашвиле. — Зуламца къовсам чІоагІбара бела кагийча берашкара дІаболабе беза. Цхьабакъда, дукха ба вай юрта шоай берашта лерттІа довл ца ду дай-ноаной. Царех цхьабараша уж бераш деша ахийтац, во оамалаш Іомаю. Масала, шиа кІаьнкаца цІа а хьа а эцаш тІаьле ов, Хатчев Мовсара. Зуламхо кхеву по аьлча харцхургдаш. Юртарча наха чІоагІа уйла е еза гІулакхаш да уж. Зулам дер моттиг нийсъелча из доаш кхелага къовсталйт вай юртарча цхьаболча наха, советски законагІа из хьула а деш. Кхелаш хийша зама дІаьяннай. Вай заманна тар ца ду гІулакхаш леладе йиш яц хІанз.

Газиев Хьамада «бусалба вежарий» юртах хоадабар, кхыбола зуламе гІулакхаш леладераш цІенхаштта бехктохаме эзар дехаш сходе къамаьлаш дир пенсионера нов. Магомадова, СаьмуІашка вахача нов. Бунгоева, пенсионера нов. Керимова, клуба заведующа нов. Галаевас, ниттa кхыбараша.

Сходе гулбеннараша тІайийача соцаш тІа белгалдаьд дуламхой юрта тухийтаргбоаца гІулакхаш. Сходо баь соцам юрта вахача хІара сага закон а кинна дІаоттадаб.

С. БЕРДОЕ.

«СЕРДАЛО»

[illegible]

ТУРПАЛАШТА ХЕТАЯЬ

Дукха ха йоаццаш, Ленински комсомола 52 шу дузача денна, Атуринска санитории школе «ТIема сийле» яха музей хьайийлар. Из цIей дакъал дуаш городе Краснодона—«Молодая гвардия» музера телеграммаш кхьачар Копсева Елена Николаевнагарен Шевцова Ефросинья Степановнагарен.

28 ноябре цу школе «Цхьаккха саг а вицвеннавац, цхьаккха хIама а диценнадац» яхача темах пионерий торжественни сбор хилар. Цига пионераш бийха баьккабар Краснодона «Молодая гвардия» музея Iилман болхло Кирсанов Геннадий Евсеевич, Вишневская Мария Александровна — молодогвардейца Юре нана, Лютикова Евдокия Федотовна — Лютиков Филиппа Петровича сесаг. Атуринска школерча музея сонгIата автографаш тIа бола книжкаш, молодогвардейций портреташ, музейрча документий копеш, значокаш еккар хьаьшаш. Сборе цигта бар районерча школай директораш, РайОНО, республикерча интернатий, просвещене Министерства болхлой.

Торжественни сборе къамаьлаш даьча хьаьшаш, Нохч - ГIалгIай АССР писателий Союза правлене председатела Р. Ахматовас, Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра заместитела М. Алмазовас, кхьчар Даьхе лоресш тIем тIа байначе новкъостий сий лакха латтадеш, дика дешаш, эз — эздел долаш берш хила дезалтах дийцар.

СУРТА ТIА: воржхагIча пионерий дружина командир хьаьшашта модрівал хоатташ я, хьаьший — Г. Е. Кирсанов, М. А. Вишневская, Е. Ф. Лютикова Сийлах пионерала дIалаш ба.

И. Плиева сурта тексти.

ГIУЛАКХА КИЙЧА ВА

Тха юрто совета депутаташта юкъе юртахоша сийдеш доаххIаш ва Наьсарея хьуна боахама объездчик вола Евлоев ИсмаIалий Аюп. Пхезза вIаштта хержав из юртарча наха шоай депутаталла. ХIаьта шийна наха тIадиллa деккар массаза а дизза кхоачашдеш хьавогIа депутат укх массехк шера. ХIара мала хулача юртсовета сесса цхьаццa юрткошта эшачох лаьце дувц Аюпа. Цун инициативах дика юрт эргайовкхаш хувцамаш хилад укх тIехьарча шерашка. Евлоев Аюпа инициативах Орджоникидзе цIерагIча улицагIа 800 метр дIоахал а долаш гредерии никь биллаб.

ХIанз Орджоникидзея Ахриевен цIерагIча улицашка электрически сердал йиллийтара къахьегаш ва Аюп. Иштта цун предложенех юрта совета сесса дувца отталаьд Назрань — Iаьлий - Юрт маршрутах лела автобус «Экажевский» совхоза центральни усадьбе гIолла тIехьовргйола гIулакх, хIана аьлча эггара гаргагIа йола автобус сеца моттиг совхоза центральни усадьбено 2 километр гаьна я. ХIаьта центральни усадьбе гIолла чакх а баьла Назранера. Iаьлий-Юрта болача наькъах дIа а кхеташ дика гредерии никь ба. Евлоев Аюпа дукха къахьег юрт тоаяра, хозьяра. Кхет-каста улицийн ковнийк санитарии хьалаш дувццш беседаш ю юрта бахача нахица. Иштта дика дакъа лоац цо юртахошкара хьайбай продуктош хьайеча дакъе а.

Шиъ хержархоех цIашагIъелла ялх сагах латташ актив я депутата Евлоев Аюпа. Уж беррига а юрто сийдеш нах ба. Цар новкъосталца кхоачашду депутата хержархой хьашташ. Юрта хий дуллача хана Евлоев Аюпен цун активоо дика гIоадир хий декхарашта, цудухьа хIанз юрта бахача беррагача наха дика паргIато я.

Дика болхло хиларах тарро лоархIаш сийдеш ва Евлоев ИсмаIалий Аюп цо болх беча Наьсарен хьуна боахама коллективе а. Дуккха Сийлен грамоташ ахчан премеш тийнай цуна.

Д. ЯНДИЕВ,
Iаьлий-Юртарча юрта совета секретарь.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДЕЧА...

Сунжерчи быткомбината цех аьлла наха дукха дагайоахарех яц. Бакъда, Iай чIоагIа эш из. ЙIай-ха кхалнаьха тхана кофташ, маIача наьха свитераш, берий костюмаш, шарфаш, кхыйола трикотажан хIамаш арахецаш я из. Хьийзача тхана йоачIангаш укхаза хьадаь Грознера. ТIаккха цехе дийза а дийле цох барзкъа хьаду.

Лоаццие аьнча, доккха а эшаххане а деккар да трикотажия цехо кхоачашде деар. Цудухьа хьайийлай из.

ТIаккха фуд новкъа дар? Шаьра а нийса а хилба цун никь, их оаша дагахь. Аз а их из, цу чу боахкача кхалнаьха кадайча кулгашта бIара в хьежаш. Шоай гIулакх тIехдика хоаш, цIаккха а хье па луш сутара лел уж.

Даккха гIалат доешаш, шаьра, дика дуаш Зубкова Вера Павловнас шиъ станока тIа дуазача тхана таьш. 5 шу да из цу тIа латта. Дика Iомаьй цо шиъ казаьлица професси.

Йоаха кулг-говзал йолаш я станока кIалера доаггIашехь цу кIадах барзкъаш тъадеш йола Березовская Анна Филипповна а. Цо ше хьа а доахк барзкъа, хьа а тег, кхи мел эша хIама а ду. Нийс оперпи ю цун шин кулго. Теркам тIеозаш а цо хьаь, яда кхалнаьха кофташ свитераш.

ХIаьта, а вай аьхкача тайнара, атта бец цеха никь. Наьха къахьегамцара боккха безам, сутарал, опыт, кулго-говзал юхаеттааш бахьан де укхаза. Из да цу кулгашта хьабе болх па цилар. Уж аз йийха ша кхалсат мара ца кхаш массавол боллло дIовахаа ухк чура. Барзкъаш тега тайнаре машинкаш, тха дувза станокаш сеца латт, хIана аьлча хьабе болх бац цар тIа. Грознера, бытовой хьашташ кхоачашдеча Министерства базера укхаза хьайита прижа иазткъа цу цехе иисача шин сага болх балла мара хилац.

Нагахь сания шиъ доккхарга, инзага хьежжа цех болх беш хилча Сунже бахача нахах хIара бетта 150 саг йIайхача свитераща, кофташца IалашверггIар цо. ХIанз шагара бетта 20—30 изделе мара арялаш.

Дукха заказчикаш ух цига, цкой хьашташ кхоачашхурга моттаф. Бакъда, царех наггахьа вар мара никь хиле юхаверзаш. Быткомбината «ювлаенна маьже» саийа я из цех. Цхьаьна бетта кхоачашъеш цо задави, цуньга хьежжа кхоачашду наьха хьашташ а.

Вай лаккехьа белгаддаьча тайнара, эггара чIоагIагIа наха цун продукци эша ха хьатIаэттай. Бытови хьашташ кхоачашдеча Министерства, хIаьта цу цеха кулгалхоша шоаш а иштта мела дутаргдац аьнна пету из гIулакх.

М. КАРАЕВ.

МЕХКДАЬТТХОША ЛЕРХI

Октябрьски района буруаеттареента юкъе белгалъяьнна къахьегаш хьайоагIа мастер Долгов Магомед лерте латта бригада. Малхбузехьарча Гудермеса мехкдаьтта доаклача майде № - 196 йолча тIехкIоаргача (5300 метр) скважине тохкаха бурув тохаш ба бригада боахлой. Парте XXIV съезда сийна вахта дIакъоча цар балха хаиах бизза пайда а яйбеш бурув сихагIа тох. Цудухьа 20 ноябре деаз цар тохаш дола бурув декабрь бетта чотах да. Бурув тохара темпай лакхъяларе бахьан лоабата марихал химически хьисапе тоа а беш механизаци автоматизации юкъейоалаяр да. Коллективе массанел овсарегIа къахьег буруадеттараша из Шмидта, Гайтухаева, Саранкина.

Иштта дика къахьег «Октябрьнефть» НПУ «Гойт-Корта» промысла коллективо а. Цхьаьнха ди, бийса дIайодаш цо аьттан чеаццкара планаш совгIа «Iаьржа дошув» ца доаккхаш. ХIанз декабрь бетта план кхоачашъь бола боахк мехкдаьтта доахараш. ХIаьта шу доладелча дена планал совгIа дьаккха мехкдаьтта 30 эзар тоин совгIа я. Промысле шоай цIераш дIохазийтай операторашца ин. Мартынюка, Магомадова, Бугаева, Добровольске, Коротелева. Парте XXIV съезда кхе а доккхагIа къахьегама совгIат кийчде лерхI мехкдаьттахоша.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

КОЛХОЗА ЗАВОД

Ухх тIехкхьача хана шоай чотах вай хуухкача колхозашкей хьалхьий сома, бьмадазой консерваш, сокаш, компоташ кийчъю заводаш лехаш. Цу тайпара завод хьал а яь укх шера болх бе йолалийтар Шаьла районна XX партсъезда цIерагIча колхозе. Хьалха цхьаьккха пайда ца эцаш боахалийн дукха сом, баьладаарама дово боахаме, хIанз уж шоай заводе дIахьахьа мара делаш. Царех кийчъю продукция вай мехкаоча дукхача городаш ка дIаухийт.

Цхьан сезонах мера болх баьбац колхоза заводо, хIаьта а бокъха толам баьккхаб цу предприяте коллективо. Цхьабакъда цхьача атта кхарагIдаьнна хIама-м дац из.

Юхьанца цу предприяте къахьегаш хинича наха болх хьебе хьиар. Консервни производство йовзаш цхьа саг мера вацаш. Из вар Ахматов Насух. Из болх дукхача шераш бьа а дика кхетабеш а вар Насух. Цуньа тIадиллар колхоза правлене наха из производство дIайовзийталга. ХIаьта цо дикка кхоачаш а дир из деккар. ХIанз заводе къахьегачарна юкъе дукха ба шоай балха говзал дукха лакхъяьраш. Цавех я школа яьккхачул тIехьагIа ухкана балха а эна хIанз смена бригадирабрла болх беш йола похчий йоI Ханукаева Зара. Ше кулгалдеча каха а бала кхетам болаш а хIанз Зара. ХIаьта бригадера дехкараш толамша кхоачаш а ду цо. Цо сейна лоацача хана шиъ балха говзал лакхъаь Зайнулаева Хазан а смена бригадирала йир. Из а шиъ балхах дика на йоалаш я.

ХIаьта мугIарерча боллоцитта юкъе а кIезига бац вух шера шоаш юкхьанца караерзаьча производстве къахьегама лакха толамаш доахараш. Царех ба боллой Ислаханова Малика, Вахаева Ремиса, Висаева Тумиша, кочегар Ханмо IалIаш, хьибараш.

ХIанз колхоза заводе къахьегаш бIаь гарта саг ва. Юотара нах производстве юкъеозаа а чIоагIа доахIаме хилйо из предприяте.

Хьалхарча шера итогаш е за тIаэттай. Лоаццача хана 200 тонн томатии 30 тонн комсийн сокаш, 150 тонн Iажийн кхорийн компоташ, 50 тонн хьонк, итташ тоннаш повидлаш, джемаш кийчъе аьттув баьнначa хьоначa предприяте коллектива вай мехка дукхача городашкара иха заявкаш кхоачашъе карагIаьяо. ХIаьта цо кийчъю продукци эшаш бец Горьке, Пензе, Уфе, Томске, Ижевске баха нах.

Нагахь сания хьалха дIахьача шеращка колхозо шеса боаккхаш хиина пайда 500 эзар сом хилабале духхьал колхозо завода хьалхаоча шера схача продукци хьакиниа цу боарамга кхачар, хIаьта цар баьнкха цIена пайда 120 эзар сом ба.

ДIахо йоаьна хана къахьегам кхи а беркатегIа хилийта лага ба колхоза завода къахьегамхой.

Х. ИСАЕВ,
Нохч - ГIалгIай юрта бохаша къахьегамхой профсоюза инструктор.

ДАИМ ИШТТА

Парто съезда хьалхарча вахте доккха къахьегама котало яьккхай «Грознефтеразведка» треста А. С. Багомедова кулгалдеча бригада боллоша. Яндарерча № 13 йолча скважине тохкама бурув тохаш болча цар ноябрь баттIа план пхи ди хаиал хьалха кхоачашъяй. ХIанз деиз дIа хьинар долча бурувдеттараша хьегаргдола къа декабрь бетта чотах ларгIа дешаш да.

* * *

Дика болх барца белгалъяьнний Велида районе № 42 йолча скважина бурув тохаш йола нов. Кузнецова кулгалду бригада д. 163 метр (план 150 метр) бурув а тохаш ноябрь бетта задани пхи ди хаиал хьалха кхоачашъяьй барт болча коллективо. КПСС XXIV съезда сийна шолхлоеша къа а хьегаш йоала толамаш кхи а доккхагIа хилийта лерхI хьинар долча бурувдеттараша.

Л. МОИСЕЕВ.

ЧЕБОКСАРЫ. Ленина проспект.

В. Шемарова сурт.
ТАСС фотохроника.

ДЕКАБРЕРА ХАОТТАМ

СССР Гидрометеорологически Центро деча хоамагIа, Кавказа малхбоалехьарча дакъе тIа декабрь бетта хувцалуш моркаш а йолаш, йоачан а йоаш хе хила тарлу 1, 2, 5, 6, 14, 15 декабре а 24-ча декабрера 31 декабре кхаччалца а, вокх юхейисача хана лукхагIча дакъе новагIо моркаш а йолаш, наг-наггахьа йоачан а хулеш, дохк а доалаш ха хила тарлу, бутт юкъебахачул тIехьагIа а 5-ча питидненге а цхьаццайолча моттигашка баьлла ша а болаш ха хургья, йоачаш, бетта юкъера лаьрхIаьа, 20—30 мм (боарамга кхоачаш) хургья. Бетта юкъера температура 0 градусагара 4 градус шелалга кхоачаш, вешта аьлча боарамал 1—2 градус лохагIа хила мег (денош 12 градус йIовхалгара [illegible] шелалга кхоачаш, бийсе [illegible] градус шелал йолаш). [illegible] декабрера 12 декабрен 19-ча [illegible] декабрера 20 декабрен кхачалца [illegible] бийсашка 7—12 градус шелал [illegible] деношка 1—4 градус шелал йол[illegible]), 25-ча декабрера 31 декабре кхаччалца (бийсашка 10 — 17 градус, деношка 5—10 градус шелал йолаш). Денош эггара дIайхагIа хургда 1-ча декабрера 7-ча декабре кхаччалцен бетта юкъера (бийсашка 2 градус шелалгара 1 градус йIовхалга кхоачаш, деношка 1—5 градус йIовхал йолаш). Бутт боаш секунде 15 — 20 метрга кхоачаш чIоагIбола тарлу къилбаседа-малхбоалехьара хьикха мух.

* * *

Тахан республике гIоллеи Грознен хувцалуш моркаш йолаш, лоадама йоачан а йоаш, малхбузехьара гIийло, гIаьлхьача боарамга кхоачаш мух а хьеккаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 6—11, Грозне 8—10 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу. ДIахорча шин дени шин буси кхоаллениш а йоацаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, цхьаццаболча моттигашка лаьгIо йоачан а йолаш, дохк а доалаш, малхбоалехьара гIийло, гIаьлхьача боарамга кхоачаш мух а хьеккаш ка хила а фегара температура бийсашка 1 градус йIовхалгара 4 градус шелалга кхоачаш деношка 1 градус шелалгара 4 градус йIовхалга кхоачаш хила а тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. Х. ЛЬЯНОВ.

Доазол дехьара

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА ГАНГСТЕРИЗМА АКТ

США аьнаце Вьетнама Демократически Республика дукхача ийх бахача пункташтеи промышленни объекташтеи бандиташха дов чударо дунен общественность [illegible]йигай. ХIанз нагахь мохк балестамаш я. Великобритане Компарте Генеральни секретара Джон Голлана белгал ма даккхара, «дунен халкъашта юкъерча гангстеризма акт санна мара, кхыча тайпара кхетаде» йиш йоацаш дола дуламаш даьча фегарча пиратий бокъо йоацача гIулакхашта дукхала хоадамболлаш протест ца кхайкаш.

Кхыметтел ВIашагIкхийттача Штаташта шоашта чухьа а чIоагIа критика еш да американски военщина авантюристически гIулакхаш. Кхыча моккашцарча гIулакхашта йолча вихалий палата комиссе члена Дж. Бингэма царех аьннад — «дунен халкъашта юкъера законаш бокъоница телхадор». Цуьна цхьаьне белгалдаккха доагIа ДРВ-ена духьалара рейдаш, ДРВ-ена духьала сигалара чубеш бола тIоми кьыдола тIема гIулакхаши 1968 шера 1 ноябре деиз соцадергда аьнна ВIашагIкхийттача Штаташ тIаийна декхар вогIча тайпара толхадаьгга хилар.

Из керда гIаьрахой акт йоашхаш, белгалдоаккх дунен кепайоазоно, сел дукха ха йоацаш президента Никсона хьахкхайкаьйа Вьетнамера гIулакхаш машара наькъаца къоастаде «кет тIара лоаш» хилар санна американски кепайоазоно кIиръяь йийцан йола «машара предложенеш» оалаш яраш США керда агрессивни гIулакхаш къайладехьа оттаьь хIура пордув хилар.

Дунен пресса терках тIаоз сигалара ДРВ-ена доа чудар Индокитаерча кхыча районашка а тIема эскалаци ярцен хIаьта иштта дукха ха йоацаш цхьаькха вакаросса дIатIадига Тонкински залива американски флот чIоагIъярцек цхьан хаиа йийделена хилара. ЮкъагIийса Къулба-Малхбоален Азера гIулакхаш «тIема наькъаца къоастадара» политика США-с юха а гучаьха хьалхашаш хIаьро цуьна цхьаьна тешаз ду цар шерра хьахкхайкаь «вьетнамизаце» политика, вешта аьнча американски империалисташта цIера тIара кхьчарта а хьашаш кхахьийта лаьрхIа политика.

Цу доллача хIамаша, сагем байна яду «Нью-Йорк таймсо», дагайохийт, корта боцаш йолча политикана юха тIаьахарах йола уйла». Хурдолчох сакхуш дуьц, ДРВ-ена духьларча фегара тIох шербаро США кхы а чIоагIагIа халача хьал тIа оттаергхилар. «Нью-Йорк таймс» цхьа бахьан доапаш хоам бап, США-па тIаэттача халача хьала кIалхардовлара алххa цаI мара бозца никь тIема авантюрай масштабаш шерьяр а боцаш, переговораш елга хиларах.

(ТАСС)

ФЕДЕРАЦЕХ ДIАКХИЙТТАЙ СИРИ

КАИР, 28 ноябрь. (ТАСС). Кхаь IарбиЙ мехка — ОАР-а, Ливе, Судана — федерацех дIакхийттай Сири. Цхьана кулгалдергдолаш вIашагIкхийттаб цу йиъ пачхьалкхен кулгалхой. Цу хьакъехьа хоам бу МЭН агентства.

НРБ. Городе Видине болх бе йолаеннай Советски Союза новкъосталца хьалъяь, видлон яха синтетически хьосе бу завод. Из хьабера эша бедал я Болгаре эрахена капролактам. Видлона хьоаса 10-эза боамбенаьхатача чIоагIагIа а 20-эза тханча чIоагIагIа а ба.

Сурта тIа: завода цхьа цехе.
БТА — ТАСС сурт.

ВСРП X-ча СЪЕЗДЕ

БУДАПЕШТ, 28 ноябрь. ТАСС корр. А. Семенова хоам бу:

Селхан дIахо а поевеш хилар ВСРП Центральни Комитетеи Центральни контрольни комиссеи отчетни докладех лаьца. Съезда трибуне хьалтIабуал болхлой, Iилмахой, культураи искусствах дентелаш, болхлой, производственни кооперативай членаш. Шоаш къамаьлаш деча хана цар хьехаду мехка вахарера массе тайпара дешаш, даьхача толамех а ена йоаккхопех а дувц.

Съезда цIерагIа хаддаеза моардалаш ух фежарашка йолча коммунистически болхлойн партеш[illegible].

Венгерски коммунистий съезде моаршаьл луш къамаьлаш дир: МНРП ЦК Политбюро члена, МНРП ЦК секретара П. Жагдарала, СЕПГ ЦК Политбюро члена Ф. Эберта, РКП ЦК Исполкома Массазарча президиума члена, ЦК секретара П. Николеску Мизила, КПГ ЦК Хьалхарча секретара М. Реймана, Итальянски компарте, Испане Компарте, Великобритане Компарте, Португальска Компарте, Норвеге Компарте, Малхбузехьарча Берлина Социалистически единни парте, Германски коммунистически парте, Сан-Марински коммунистически парте делегацей кулгалхоша.

Сайренарча заседане дукхача делегаташа къамаьлаш даьчул тIехьагIа, председатела дешо волча Б. Биску хьакхайкадо, съезда тоабунера къамаьл де бeзам болаш волча 124 сагах 56 сага дош денна хилар. Цо предложени елар дениеш социат.

Лоаццца переоьа хиначул тIехьагIа къамаьл де дош лу ВСРП ЦК хьалхарча секретара Я. Кадара. Бухехоаш деча къамаьлаш цо IовIашкатехар ВСПР ЦК-ан ЦКК-ан отчетни докладаш юкъарах хьахиннараш.

Цхх тIахьагIа решенеш тIаеца йолалар съезд.

Эггара хьалха голосовани яйта оттаю ВСРП ЦК отчетни доклад, шолагIа — ревизиони комиссе даь тоаллараш а юкъе долаш йолча съезда решене проект.

Съезда делегаташа дIаьхлаь гIоараш тохаш тIаэц документаш массаал раьза а волаш къовсалду яха Б. Биску дешаш.

Иштта массаш раьза а волаш тIаэц ВСРП Устава юкъе даь хувцамаш Центральни контрольни комиссе отчетни доклада.

БУДАПЕШТ, 29 ноябрь. (ТАСС спец. корр. А. Семенова хоам бу:

Тахан укхаза шиъ болх чакхбаьккхар ВСРП X-ча съездо. Чаккйоаллаш яьча заседане хьахкхайкаьй парте керда держача кулгалдеча органий состав. Парте Центральни Комитета юкъеяхая 105 саг. ЦК хьалхача заседане 13 саг юкъе волаш Политбюро 7 сагах латташ секретариата хержай. ВСРП ЦК хьалхара секретарь юха а Янош Кадар ва.

Мавритане—10 шу

НУАКШОТ, 28 ноябрь. ТАСС корр. Ю. Букеина хоам бу:

Мавритане Исламски Республика халкъо шоай мехка юкхьийцара итт шу дизар кхоана белгалдоаккха массане а цхьатарра къахьегама хьинар чIоггIа айденначен экономически дегIаахара перспективаш дика йолчен хьалашка. Халача хьалашка хьабе болабьб Мавритане къаман гIирс.

Шиъ мукъагIа долаш дегIанхача 10 шера Мавритане халкъо доккхий толамаш даьхад къаман гIирс хьалбеча деррагаца доахьошка. Мехка хьахиний горнорудни промышленность, къулбехьа дегIаух юрта боахам, шерлу бедаа чакхйохаца промышленности предариятей сеть.

Аьшка руда Африке эггара хуъхагIа доахол дехьа доакха кхухьийтар Мавритани я хIанз. 1970 шера экспорте гIоргда 10 миллон тонн руда.

Тоьал доккхий хIамаш харагIдаьннад мехка увахцIено дорарен халкъа просвещенеи дакъе. ХIанзаа а болх беш я 8 больница, бахача наха медицински гIуллакхаш ду 15 центр, 60 диспансер, бераш ду 13 цIа. Хьалха йоазуадешар хоаш пагахьа саг воацаш мохк хинача Мавритане хьалью кердл школаш, лицей, колледжаш. Укх шера 40 эзар гарта дешарю венав юкхьанцарчен юкъерчен дешара заведенешка деша.

ЛадувгIа, хьажа

1 ДЕКАБРЬ
ТЕЛЕВИДЕНИ

18.05 — Телевизиони кердадараш (гIалгIай, эрсий меттала). 18.30 — «Курментаки тIехье» яха телевизиони фильм. 19.00 — Шоана, кхалнах (гIалгIай меттала). 19.30 — «Иштта ЦIе дIалилийта» яха документальни фильм (гIалгIай меттал доакхха). 19.50 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 20.00 — Шоана, бераш. 20.10 — Хьа цIагIара библиотека. КхоагIа передача. 20.30 — «Iаьм юкхе» яха художественни фильм (хьалхара сери). 22.10 — Передачий программа. 22.15 — Документальни фильмай кинозал.

РАДИО

6.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала). 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольски племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачий программа. 8.22 — Хоамаш, реклама. 8.32 — Ашараш. 8.45 — «Социализма мехкашка» яха беседа (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Даьхен арешашка (эрсий меттала). 16.20 — «Берашта хуьа бронхиальни астма» яха лора беседа (нохчий меттала). 16.35 — Литературни передача. «Тух» яха Ведзижева дувцар (гIалгIай меттала). 16.55 — Лирически кхлеи концерт (нохчий меттала). 17.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.45 — «Вай чу дустриальни мохк» (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30— Шуи хаттарашта жоп лу оаха (нохчий меттала). 18.40 — Москва.

2 ДЕКАБРЬ
ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — Передачий программа. 18.05 — Берашта. Фильм. 18.45 — Телевизиони кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 19.10 — Хоамаш, реклама. 19.20 — «Къаьнара йоанаш» яха телевизиони фильм. 19.35 — Памятникаш вай тIехьале я. 19.45 — Телевизиони агитпункт (нохчий меттала). 19.55 — Шоана, бераш. 20.15 — КПСС а XXIV-ча съезда наькъа доллаш. Къахьегама вахте 20.25 — Киножурнал. 20.35 — «Iаьм юкхе» яха художественни фильм. 2 сери. 21.55 — Передачий программа. 22.00 — Документальни фильмай кинозал.

РАДИО

6.30 — Халкъара эшараш (эрсий меттала). 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачий программа. 8.22 — Хоамаш, реклама. 8.32 — Ашараш. 8.45 — Литературни передаче. Республика йоазонхой — партийни съездага. 9.00 — Москва. 16.00— «Спортивни Нохч - ГIалгIайче» яха радиожурнал (эрсий меттала). 16.20 — Коммунизмах саг ше масса дагIора дегIаваре яха беседа (эрсий меттала). 16.35 — «Депутатий балхи денош» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.50—Ашараш. 17.00 — «Къонахь» (эрсий меттала). 17.30—Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.45—«Юртабоахама знаней школа» (эрсий меттала). 18.00—Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15—Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 —Шуи хаттарашта жоп лу оаха. Социальни Iалашьон министра Симарзина выступлени (эрсий меттала). 18.40 — Москва.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-66; редактора заме. — 3-39-11; бехктохкама секретаре — 3-34-58; партийни вахарен культурай промышленностен отделий — 3-42-50; юрта боахама отдели — 3-42-28; письмой отделен бухгатерии — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-66; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-58; отделов партийной жизни культуры промышленности — 3-42-50; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ00599. Заказ № 11721.